

Klimata un vides politika Eiropā un pasaulē – ekonomiskie aspekti.

Meža politika jaunajos klimata un vides apstākļos

Avoti: Latvijas Meža īpašnieku un apsaimniekotāju konfederācijas datu bāze, Latvijas Mežu sertifikācijas padome, Latvijas Meža Programma 2022 – 2023, Eiropas Investīciju bankas informatīvais portāls

Meži ir daudzfunkcionālas ekosistēmas, kas ir ļoti svarīgas ainavas atjaunošanai, klimata pārmaiņu ietekmei un bioloģiskās daudzveidības aizsardzībai. Tie sniedz sabiedrībai dažādus pakalpojumus, tostarp aizsardzību pret plūdiem, augšnes aizsardzību pret eroziju, oglekļa piesaisti un noturību pret klimata pārmaiņām. Mežsaimniecībai ir būtiska nozīme Eiropas Zaļā kursa un Apvienoto Nāciju Organizācijas Ilgtspējīgas attīstības programmas 2030. gadam īstenošanā.

Eiropas meži ES un ārpus ES esošajās valstīs aizņem vairāk nekā 30% no Eiropas sauszemes platības³ (aptuveni 227 miljonus ha), kas ir gandrīz par 10% vairāk nekā 1990. gadā. Eiropas meži paplašinās, piesaistot un uzkrājot vairāk oglekļa un nodrošinot ilgtspējīgas koksnes izejvielas bioekonomikai. Pēdējo 30 gadu laikā, palielinoties mežu platībām un biomasas krājumiem, Eiropas mežos uzkrātās koksnes un oglekļa apjoms ir pieaudzis par 50%. Pašlaik Eiropas meži katru gadu piesaista un uzglabā aptuveni 155 miljonus tonnu CO₂ ekvivalenta. Tas ir līdzvērtīgi 10% no visu citu Eiropas nozaru radītajām emisijām. Iegūtajos koksnes produktos uzkrātais ogleklis arī palīdz samazināt CO₂ emisijas. Koksnes ieguves un piegādes apjoms ir sasniedzis aptuveni 550 miljonus m³ gadā, savukārt Eiropas mežu kopējais pieaugošais krājums pēdējo sešu desmitgažu laikā ir dubultojies. Tagad tas veido aptuveni 35 miljardus m³ meža biomasas.

Eiropas meži pārsvarā ir daļēji dabiski meži. Pēdējās divās desmitgadēs Eiropas mežos ir palielinājusies koku sugu daudzveidība. Aptuveni 50 miljoni hektāru (jeb 24%) Eiropas mežu platību atrodas bioloģiskās daudzveidības un ainavu saglabāšanai aizsargājamās teritorijās. Meži, kas paredzēti augšnes, ūdens un citu ekosistēmas pakalpojumu aizsardzībai, aizņem aptuveni 72 miljonus ha (32% no Eiropas mežu platības). Eiropas mežu veselība un dzīvotspēja kopumā ir laba un stabila. Tomēr dažos mežos stāvoklis pasliktinās tādu faktoru dēļ, kas var

būtiski negatīvi ietekmēt vietējās meža ekosistēmas. Galvenie piemēri ir svešzemju vai invazīvās sugas, kaitēkļu uzliesmojumi, kā arī klimata un antropogēni traucējumi. Ir acīmredzams, ka laika gaitā un jo īpaši pēdējās desmitgadēs ir palielinājies liela mēroga meža traucējumu biežums. Šie traucējumi ir tieši vai netieši saistīti ar klimata pārmaiņām, tostarp ekstremāliem sausuma periodiem, karstuma viļņiem, plašiem mežu ugunsgrēkiem, vēja sanesumiem, kā arī kukaiņu un slimību uzliesmojumiem.

Ilgtermiņa meža apsaimniekošana aptver visu apsaimniekošanas ciklu. Tā nodrošina līdzekļus vides aizsardzībai, bioloģiskās daudzveidības atjaunošanai un atbalsta atjaunojamo materiālu ražošanu, kas var aizstāt no fosilā kurināmā iegūtos analogus.

Ilgtermiņa mežu apsaimniekošana ir galvenais koncepts, lai nodrošinātu uz mežu balstītas bioekonomikas ilgtermiņa un ilgtspējīgu attīstību. Neatkarīgas un starptautiski atzītas brīvprātīgas meža sertifikācijas shēmas pārbauda ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas principu piemērošanu. Pēdējo trīs desmitgažu laikā ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas koncepcija ir pakāpeniski nostiprinājusies, un visā pasaulē ir plaši pieņemti to atbalstoši tiesiskie regulējumi. Tas veicina līdzsvaru starp sociālajiem, vides, bioloģiskās daudzveidības un ekonomiskajiem faktoriem.

“Ilgtermiņa mežu apsaimniekošana nozīmē mežu un meža zemju apsaimniekošanu un izmantošanu tādā veidā un apjomā, kas saglabā to bioloģisko daudzveidību, produktivitāti, atjaunošanās spēju, dzīvotspēju un to potenciālu tagad un nākotnē pildīt attiecīgās ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās funkcijas vietējā, valsts un globālā mērogā un kas nerada kaitējumu citām ekosistēmām.”

Forest Europe (1993), Otrā ministru konference par mežu aizsardzību Eiropā, 1993. gada 16.-17. jūnijs.

“Forest Europe” definīcija balstās uz Eiropas mēroga ilgtspējības kritēriju un rādītāju izmantošanu, lai novērtētu, uzraudzītu un ziņotu par progresu ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas prakses īstenošanā. Šī definīcija ietver arī bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu pakalpojumu dimensiju. Tā ir starptautiski saskaņota kā daļa no Forest Europe un ir apstiprināta ES līmenī.

Apvienoto Nāciju Organizācijas Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas (FAO) noteiktie termini un definīcijas ir pamats jaunākajam Eiropas mēroga ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas rādītāju atjauninājumam. Saskaņā ar ES Meža stratēģiju 2030. gadam Eiropas Komisija ierosinās turpmākus precizējumus par meža terminoloģiju, jo īpaši par tādiem jēdzieniem kā “pirmatnējie un vecie meži”, “dabai tuvāka mežsaimniecība” un “bioloģiskajai daudzveidībai draudzīga” meža apsaimniekošanas prakse.

Meža sertifikācija

Meža sertifikācija un ar to saistītais marķējums ir veids, kā informēt patērētājus par to mežu ilgtspēju, no kuriem tiek ražota koksne un citi meža produkti. Meža sertifikācija ir starptautiski akreditēts mehānisms, kas veicina ilgtspējīgu mežu apsaimniekošanu un nodrošina, ka meža produkti tiek iegūti no ilgtspējīgi apsaimniekotiem mežiem.

Meža sertifikācija ir brīvprātīgs process, kurā neatkarīga trešās puses organizācija novērtē meža apsaimniekošanas un ražošanas kvalitāti, pamatojoties uz valsts vai privātas sertifikācijas iestādes iepriekš noteiktu prasību kopumu.

Pastāv divu veidu meža sertifikācija:

- meža apsaimniekošanas sertifikācija, kurā novērtē, vai meži tiek apsaimniekoti saskaņā ar noteiktu standartu kopumu;
- uzraudzības ķēdes sertifikācija, ar ko pārbauda, vai sertificēts materiāls ir identificēts vai tiek turēts atsevišķi no nesertificēta vai nekontrolēta materiāla visā ražošanas procesā un vai tam var izsekot no meža līdz galapatērētājam.

Lai produktu marķētu kā sertificētu, ir nepieciešams gan meža apsaimniekošanas sertifikāts, gan uzraudzības ķēdes sertifikāts.

Lielākā daļa meža sertifikācijas standartu attiecas uz dažādiem meža apsaimniekošanas ekonomiskajiem, sociālajiem, vides un tehniskajiem aspektiem, tostarp darba ņēmēju un sertificētā meža teritorijā un tās apkārtnē dzīvojošo cilvēku labklājību.

Starptautiski akreditētas meža sertifikācijas shēmas ir uzticami kritēriji, lai nodrošinātu ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas prakses īstenošanu. Tās arī palīdz sasniegt klimata, vides un bioloģiskās daudzveidības

mērķus un uzdevumus. PEFC un FSC ir plaši atzīti un pieņemti meža sertifikācijas shēmu piemēri. Pastāv arī citas brīvprātīgas sertifikācijas shēmas, un tās ir atzinusi arī Eiropas Savienība.

Eiropas Komisija gatavo pamatnostādnes par labai tuvāku mežsaimniecību. Šīs pamatnostādnes būs pamats labai tuvākai brīvprātīgai sertifikācijas shēmai. Šī shēma ļaus bioloģiskajai daudzveidībai draudzīgākajām apsaimniekošanas metodēm saņemt ES kvalitātes zīmi.

Meža pārstrukturizācijas politika nosaka, ka zemes platības, kas pēc 1994. gada novembra pārveidotas no dabiskiem mežiem apaļkoksnes ražošanai, nevar pretendēt uz FSC sertifikāciju. Saskaņā ar šo politiku ieguldījumus, kuru mērķis ir ražot vai izmantot lauksaimniecības vai mežsaimniecības produktus, kas saistīti ar neilgtspējīgu lauksaimniecības vai mežsaimniecības darbību paplašināšanu zemē, kurai pēc robežtermiņa bija augsta oglekļa krājuma un augstas bioloģiskās daudzveidības platību statuss, nevar uzskatīt par ilgtspējīgiem. ES Taksonomijas regulā par robežtermiņu izmantots 2008. gada 1. janvāris.

Vides un sociālā ilgtspējība

Ilgtspējīgas mežsaimniecības darbības nerada negatīvu ekonomisko, sociālo un vides ietekmi vai riskus. Tās nodrošina, ka praksē tiek īstenoti noteiktie priekšnoteikumi. Priekšnosacījumi ietver atbilstības nodrošināšanu ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas principiem un starptautiskajai paraugpraksei (tostarp meža sertifikācijai), bioloģiskās daudzveidības aizsardzību, iekļaušanas un cilvēka cieņas veicināšanu, veselības un labklājības nodrošināšanu un pienācīgu dzīves standartu nodrošināšanu.

Ilgtspējīgā mežsaimniecībā jāievēro arī Starptautiskās Darba organizācijas standarti cilvēktiesību un sociālo tiesību jomā. Šādas tiesības ietver dzimumu līdztiesību, veselību un labklājību un konsultācijas ar vietējām kopienām. Šie aspekti ir ietverti FAO pamatnostādnēs par zemi, zivsaimniecību un mežiem noteiktajos principos.

ES politikas nostādnes, kas attiecas uz mežsaimniecības nozari

Eiropas Savienības meža politikas regulējumu reglamentē subsidiaritātes princips, tāpēc tas ir dalībvalstu kompetencē. Vietējiem apstākļiem un vietai raksturīgajām īpatnībām ir ļoti liela nozīme, lai mežsaimniecības nozarē nodrošinātu apsaimniekošanu, kas pielāgota vietai. Tajā pašā laikā Eiropas Savienība uzskata, ka mežu aizsardzība un ar enerģētikas un klimata politiku saistītie aspekti ir būtiska ES vides pasākumu daļa un Eiropas Savienības jurisdikcijā.

Divas galvenās meža politikas jomas informē, nosaka un izskaidro ES mežsaimniecības nozares galvenos principus un mērķus, proti, ES Meža stratēģija 2030. gadam (aptver ES 27 dalībvalstis) un process “Forest Europe” (kas ietver arī citas Eiropas valstis). ES Meža stratēģija 2030. gadam balstās uz ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģiju 2030. gadam un ir cieši saistīta ar to.

ES Meža stratēģija 2030. gadam (īsumā)

ES Meža stratēģija 2030. gadam ir Eiropas Zaļā kursa un ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģijas 2030. gadam pamatiniciatīva. Tai ir būtiska nozīme Eiropas Savienības 2030. gada bioloģiskās daudzveidības mērķu un siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanas mērķu sasniegšanā. Stratēģijas mērķis ir uzlabot ES mežu kvantitāti un kvalitāti, mainot negatīvās tendences un pielāgojot mežus jauniem augšanas apstākļiem – piemēram, ekstremāliem laikapstākļiem -, ko rada klimata pārmaiņas. Stratēģija ietver regulatīvu, finansiālu un brīvprātīgu pasākumu kopumu 2021.-2030. gadam, un tās centrā ir mežu daudzfunkcionālā nozīme.

Pasākumi ir šādi:

– ilgtspējīgas mežu apsaimniekošanas veicināšana, tostarp sekmējot ilgtspējīgu koksnes resursu izmantošanu;

– finansiālu stimulu nodrošināšana meža īpašniekiem un apsaimniekotājiem, lai tie ieviestu videi draudzīgu praksi, piemēram, tādu, kas saistīta ar oglekļa uzglabāšanu un sekvestrāciju;

– palielināt augošu mežu platību un uzlabot mežu bioloģisko daudzveidību, tostarp līdz 2030. gadam iestādot 3 miljardus jaunu koku;

– veicināt alternatīvas meža nozares, piemēram, ekotūrisma un ar koksni nesaistītu produktu, piemēram, korķa, medus un ārstniecības augu, ražošanu;

– veicināt kopējās lauksaimniecības politikas finansiālā atbalsta izmantošanu, kas var palīdzēt mežiem un ar mežu saistītām nozarēm mazināt klimata pārmaiņas;

– nodrošināt izglītību un apmācību cilvēkiem, kas strādā ar mežsaimniecību saistītās nozarēs, un padarīt šīs nozares pievilcīgākas jauniešiem;

– izveidot juridiski saistošu instrumentu ekosistēmu atjaunošanai un jaunu tiesību akta priekšlikumu par ES mežu novērošanu, ziņošanu un datu vākšanu;

– aizsargāt Eiropas Savienībā atlikušos pirmatnējos un vecos mežus.

Avots: Eiropas Parlaments (2022), "Jauna ES mežu stratēģija 2030. gadam".

ES meža stratēģija 2030. gadam aptver visu meža ciklu un cenšas veicināt mežu daudzveidīgās ekoloģiskās funkcijas un sociālekonomiskos pakalpojumus. Stratēģijas atbalsts ilgtspējīgai uz mežu balstītai bioekonomikai ir vērsts uz tādu uz koksni balstītu materiālu un produktu ražošanu, kas var aizstāt fosilos materiālus un produktus (piemēram, betonu, tēraudu, plastmasu) un kas var ilgāk saglabāt oglekli. Tā ir vērsta arī uz ilgtspējīgi iegūtas koksnes izmantošanu būvniecības nozarē.

ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģijas 2030. gadam un ES Mežu stratēģijas 2030. gadam būtiska daļa ir Eiropas cietušo ekosistēmu atjaunošana ar mērķi palielināt bioloģisko daudzveidību, veicināt klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos tām, kā arī novērst un mazināt dabas katastrofu negatīvo ietekmi. Komisija 2022. gadā nāca klajā ar priekšlikumu Dabas atjaunošanas likumam. Šis likums attiektos uz visām dalībvalstīm un visām ekosistēmām – mežiem, lauksaimniecības zemēm, jūras ekosistēmām, saldūdens ekosistēmām un pilsētu ekosistēmām. Priekšlikumā ir noteikti vairāki saistoši atjaunošanas mērķi un pienākumi visās ekosistēmās. Priekšlikuma mērķis ir nodrošināt, lai ekosistēmas visā Eiropas Savienībā līdz 2030. gadam tiktu atjaunotas vismaz 20% ES

sauszemes un jūras teritoriju un lai tās tiktu atjaunotas līdz 2050. gadam. Komisija pārskata arī ES regulu par invazīvām svešzemju sugām.

Programma “Forest Europe” ir Eiropas mēroga brīvprātīgs augsta līmeņa politikas īstenošanas process starpvaldību dialogam un sadarbībai meža politikas jomā Eiropā. Tās dalībnieku loks sniedzas pāri ES-27 robežām. “Forest Europe” izstrādā kopīgas stratēģijas 46 parakstītājām valstīm par to, kā aizsargāt un ilgtspējīgi apsaimniekot mežus. Līdzšinējie sasniegumi ietver labākās prakses noteikšanu un veicināšanu, izmantojot starptautiski saskaņotas pamatnostādnes, kritērijus un rādītājus ilgtspējīgai mežu apsaimniekošanai.

Forest Europe ilgtspējīgas mežu apsaimniekošanas kritēriji:

- 1. Meža resursu un to ieguldījuma globālajā oglekļa apritē uzlabošana*
- 2. Meža ekosistēmas veselības saglabāšana*
- 3. Mežu produktīvo funkciju veicināšana*
- 4. Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana meža ekosistēmās*
- 5. Aizsargfunkciju uzlabošana meža apsaimniekošanā (jo īpaši augsnes un ūdens)*
- 6. Citu sociālekonomisko funkciju saglabāšana*

Avots: Forest Europe | Ilgtspējīga mežu apsaimniekošana

ES politikas starpnozaru ietvars ar saikni ar mežsaimniecības nozari.

Eiropas Zaļais kurss ir Eiropas Savienības atbilde uz iekšzemes un globālajām klimata un vides problēmām. Līdztekus mērķim līdz 2050. gadam panākt oglekļa neitralitāti, citas būtiskākās vienošanās iezīmes ietver ES dabas kapitāla aizsardzību, saglabāšanu un uzlabošanu, kā arī cilvēku veselības un labklājības aizsardzību pret ar vidi saistītiem riskiem un ietekmi, īstenojot taisnīgu un iekļaujošu pāreju.

Zaļajā darījumā ir iekļauts rīcības plāns, lai veicinātu resursu efektīvu izmantošanu, pārejot uz tīru, aprites ekonomiku, atjaunojot bioloģisko daudzveidību un samazinot piesārņojumu. Lai sasniegtu Zaļā darījuma mērķus, liela nozīme ir uz mežu balstītai bioekonomikai.

Eiropas Zaļais kurss ir izaugsmes stratēģija, kuras mērķis ir pārveidot Eiropas Savienību par “taisnīgu un pārtikušu sabiedrību ar modernu,

resursefektīvu un konkurētspējīgu ekonomiku, kurā 2050. gadā nav siltumnīcefekta gāzu neto emisiju un kurā ekonomikas izaugsme ir nodalīta no resursu izmantošanas”.

Papildus Zaļajam kursam un ES Meža stratēģijas 2030. gadam vispārējam politikas regulējumam meži un mežsaimniecības nozares aspekti ir iekļauti arī vairākās citās ES līmeņa direktīvās, regulās un citos politikas instrumentos. **Mežiem un mežsaimniecības nozarei svarīgas norises ir šādas:**

Bioloģiskās daudzveidības stratēģija 2030. gadam,

ES stratēģija par pielāgošanos klimata pārmaiņām,

aprites ekonomikas rīcības plāns un taksonomijas regula saskaņā ar ilgtspējīgas finansēšanas iniciatīvu. Citas politikas jomas, kas veido dalībvalstu meža nozari, ir šādas:

ES Kopējā lauksaimniecības politika,

ES rūpniecības politika,

Ceļvedis par resursu efektīvu izmantošanu Eiropā,

ES Augu veselības un reproduktīvā materiāla stratēģija,

ES Bioekonomikas stratēģija,

Aprites ekonomikas rīcības plāns un

ES rīcības plāns “Ceļā uz nulles piesārņojumu gaisā, ūdenī un augsnē”.

ES meža politikas ietvars ar starptautisku ievirzi

2008. gadā Komisija publicēja paziņojumu, kurā risināja globālās problēmas, kas saistītas ar atmežošanu un mežu degradāciju, lai risinātu klimata pārmaiņu un bioloģiskās daudzveidības samazināšanās problēmas. Kā ES mērķis tika izvirzīts līdz 2030. gadam apturēt pasaules mežu platību samazināšanos, uzlabojot ES politiku, lai palīdzētu saglabāt pasaules mežus. Komisija 2019. gadā pieņēma papildu ES paziņojumu par ES rīcības pastiprināšanu, lai aizsargātu un atjaunotu pasaules mežus. Šī rīcība ir īpaši vērsta uz primāro mežu aizsardzību un degradēto mežu atjaunošanu ilgtspējīgā un atbildīgā veidā. Vispārējais mērķis ir uzlabot mežu aizsardzību un nodrošināt pasaules mežu platības

pieaugumu, tādējādi uzlabojot cilvēku veselību un iztikas līdzekļus un nodrošinot veselīgu planētu tagadējai un nākamajām paaudzēm.

Eiropas Savienība 2003. gadā publicēja Meža tiesību aktu ieviešanas, pārvaldības un tirdzniecības (FLEGT) rīcības plānu. Šā plāna mērķis ir apkarot nelikumīgu mežizstrādi. Tajā noteikti septiņi pasākumi, lai novērstu nelikumīgu kokmateriālu ieviešanu Eiropas Savienībā, uzlabotu likumīgu kokmateriālu piegādi un palielinātu pieprasījumu pēc kokmateriāliem no atbildīgi apsaimniekotiem mežiem. Tas mijiedarbojas ar valsts noteikumiem par kokmateriāliem, privātām likumības pārbaudes un ilgtspējības sertifikācijas shēmām. Kopā tās veido ievērojamu pasaules mēroga kokmateriālu likumības režīmu. Rīcības plāna rezultātā ir izstrādātas divas galvenās ES politikas jomas:

FLEGT regula un ES kokmateriālu regula.

FLEGT regula, kas pieņemta 2005. gadā, ļauj kontrolēt Eiropas Savienībā importēto koksni no valstīm, kas ar Eiropas Savienību noslēgušas divpusējus FLEGT brīvprātīgus partnerattiecību nolīgumus. Šajos nolīgumos ir iekļautas abu pušu saistības un pasākumi, lai apturētu nelikumīgu kokmateriālu tirdzniecību, jo īpaši izmantojot FLEGT licences, ar kurām partnervalstis apliecina uz Eiropas Savienību eksportēto kokmateriālu likumību. Lai varētu izsniegt FLEGT licences, partnervalstīm ir jāievieš kokmateriālu likumības pārbaudes sistēma un citi nolīgumos norādītie pasākumi.

ES Kokmateriālu regula tika pieņemta 2010. gadā, un visās ES valstīs tā stājās spēkā 2013. gada martā. Tā aizliedz Eiropas tirgū laist nelikumīgi iegūtus kokmateriālus, un tā attiecas gan uz importētiem, gan iekšzēmē ražotiem kokmateriāliem un koksnes izstrādājumiem. Regula attiecas uz plašu koksnes izstrādājumu klāstu, tostarp masīvkoka izstrādājumiem, grīdas segumiem, saplāksni, celulozi un papīru, bet tā neattiecas uz pārstrādātiem izstrādājumiem vai drukātiem papīra izstrādājumiem, piemēram, grāmatām, žurnāliem un avīzēm. Regulā ir izklāstīti veidi, kā līdz minimumam samazināt nelikumīgas koksnes nonākšanas risku ES tirgū. Uzņēmumiem ir jāveic uzticamības pārbaudes process, lai nodrošinātu, ka ES tirgū laistie koksnes izstrādājumi ir likumīgi.

Koksne vai koksnes izstrādājumi, kuriem ir derīga FLEGT licence vai Konvencijas par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām savvaļas

dzīvnieku un augu sugām atļauja, atbilst ES kokmateriālu regulas prasībām. Lai gan Eiropas Savienība neatbalsta konkrētas meža sertifikācijas shēmas (piemēram, FSC (Forest Stewardship Council) vai PEFC), tā atzīst, ka sertifikācijas shēmām ir svarīga nozīme uzticamības pārbaudes pasākumos.

Pasaules nolīgumi un konvencijas par mežsaimniecību

ANO Ilgtspējīgas attīstības programmā 2030. gadam ir noteikta prasība par integrētu pieeju dabas resursu izmantošanai un apsaimniekošanai, tostarp attiecībā uz mežiem. Eiropas Savienība ir apņēmusies īstenot programmu 2030. gadam un sasniegt ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM), kas ir neatņemama Eiropas Savienības politiskās darba kārtības sastāvdaļa gan tās robežās, gan ārpus tām un visās nozarēs. Ilgtspējīgi ieguldījumi mežsaimniecības nozarē var būtiski sekmēt vairāku ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanu, jo īpaši 13. ilgtspējīgas attīstības mērķa (rīcība klimata jomā) un 15. ilgtspējīgas attīstības mērķa (dzīve uz zemes) sasniegšanu, kurā noteikts, ka “jāaizsargā, jāatjauno un jāveicina sauszemes ekosistēmu ilgtspējīga izmantošana, ilgtspējīgi apsaimniekot mežus, apkarot pārtuksnešošanas, apturēt un mainīt zemes degradāciju un apturēt bioloģiskās daudzveidības samazināšanos”. Citi ilgtspējīgas attīstības mērķi, kuru sasniegšanā mežsaimniecības nozare var sniegt ieguldījumu, ir šādi.

1. ilgtspējīgas attīstības mērķis – IAM (bez nabadzības),
3. IAM (veselīga dzīve un labklājība),
5. IAM (dzimumu līdztiesība),
6. IAM (tīrs ūdens un sanitārija),
10. IAM (nevienlīdzības mazināšana),
11. IAM (ilgtspējīgas pilsētas un kopienas) un
12. IAM (atbildīgi patēriņa un ražošanas modeļi).

Starptautiskie centieni vienoties par visaptverošu un juridiski saistošu nolīgumu par mežiem līdz šim nav bijuši veiksmīgi. Starp juridiski nesaistošiem instrumentiem, kas attiecas uz mežiem, ir divi galvenie 1992. gada Riodežaneiro Zemes samita rezultāti, proti, Mežu principi un

Agenda 21 (11. nodaļa par atmežošanas apkarošanu). Šie instrumenti cita starpā ir veicinājuši Apvienoto Nāciju Organizācijas Mežu foruma kā starptautiska foruma ar mežiem saistītu jautājumu apspriešanai izveidi. Apvienoto Nāciju Organizācija 2017. gada aprīlī pieņēma Mežu stratēģisko plānu 2017-2030, kas nodrošina globālu sistēmu rīcībai visos līmeņos, lai ilgtspējīgi apsaimniekotu visu veidu mežus un kokus ārpus meža un apturētu atmežošanu un mežu degradāciju. Lai atbalstītu labāku integrāciju un politikas saskaņotību ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem, kas attiecas uz mežiem, Apvienoto Nāciju Organizācijas Mežu forums noteica sešus Globālos meža mērķus un ar tiem saistītos uzdevumus.

Eiropas Savienība ir arī Parīzes nolīguma un citu starptautisku nolīgumu parakstītāja. Citas svarīgas starptautiskās saistības un konvencijas, kas attiecas uz mežsaimniecības nozari, ir Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām, Atmežošanas un degradācijas izraisīto emisiju samazināšanas sistēma, Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par cīņu pret pārtuksnešošanu un FAO Mežu un ainavu atjaunošanas mehānisms.

Tirgus perspektīvas un ieguldījumu nepieciešamība

Mežsaimniecības nozares pirmsākumi meklējami lauku apvidos. Tā rada ievērojamus ieņēmumus, nodarbinātības iespējas un uzlabo iztikas līdzekļus šajos reģionos, tādējādi veicinot ekonomisko un sociālo kohēziju. Mežsaimniecība ir liels neizmantots ilgtspējīgas ekonomiskās izaugsmes un sociālās attīstības potenciāls. Tai būs būtiska nozīme Eiropas Savienības mērķu un ANO Ilgtspējīgas attīstības programmas 2030. gadam mērķu atbalstīšanā.

Ilgtspējīga mežu apsaimniekošana ļauj primārajai mežsaimniecības nozarei nodrošināt tik ļoti nepieciešamo koksnes izejvielu piegādi, kas nepieciešama atjaunojamo bioloģisko materiālu, bioķīmisko vielu, biodeģvielas un bioenerģijas ražošanai. Mežsaimniecības nozarēm ir svarīga loma konkurētspējīgas aprites bioekonomikas attīstībā, nodrošinot ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanu un atbalstot ilgtspējīgu ekonomisko izaugsmi un darbvietu radīšanu lauku ekonomikā.

Nozares ekonomisko nozīmi var izmērīt pēc tās bruto pievienotās vērtības īpatsvara ekonomikā un radītajām darba vietām. ES meža

nozare (mežsaimniecība un ar mežu saistītās nozares) rada bruto pievienoto vērtību aptuveni EUR 165 miljardu apmērā gadā un nodarbina vairāk nekā 3,6 miljonus cilvēku. Nodarbinātība mežsaimniecības nozarē pēdējās divās desmitgadēs ir samazinājusies par aptuveni 30%, galvenokārt efektivitātes pieauguma dēļ, kas saistīts ar tehnoloģiskām inovācijām un ražošanas procesu automatizāciju, kā arī migrācijas dēļ no lauku apvidiem uz pilsētām.

Mežsaimniecības nozare

Mežsaimniecības un mežizstrādes nozares radītā kopējā bruto pievienotā vērtība Eiropas Savienībā 2019. gadā bija 25,3 miljardi eiro. Absolūtos skaitļos lielākā bruto pievienotā vērtība tika radīta Somijā (4,2 miljardi euro), Zviedrijā (3,5 miljardi euro) un Francijā (3,3 miljardi euro). Vidēji ES valstu meži 2019. gadā radīja bruto pievienoto vērtību 159 eiro/ha.

2019. gadā ES mežsaimniecības un mežizstrādes nozarē bija nodarbināti aptuveni 517 000 cilvēku, kas ir par 7% mazāk nekā 2000. gadā. Relatīvā izteiksmē vidējais nodarbinātības līmenis mežsaimniecībā uz 1 000 ha Eiropas Savienībā ir mazāk nekā četri cilvēki (pilnas slodzes ekvivalents), kas ir par aptuveni 50% zemāks nekā ANO Eiropas Ekonomikas komisijas (UNECE) un FAO ziņotie globālie rādītāji.

2020. gadā Eiropas Savienībā kopējais gada apaļkoksnes ražošanas apjoms bija 488 miljoni m³, kas ir par aptuveni 21% vairāk nekā 2000. gadā. Tomēr, veidojot 60% no kopējā meža pieauguma, ikgadējā koksnes ieguve Eiropas Savienībā bija krietni zemāka par 2000. gada līmeni.

Aptuveni 40% no ikgadējā pieauguma ir saglabāti. Paredzams, ka apaļkoksnes ražošana palielināsies visos ANO/EEK apakšreģionos un visā pasaulē. Tajā pašā laikā paredzams, ka Eiropas Savienība joprojām būs apaļkoksnes neto importētāja, savukārt pārējos ANO/EEK apakšreģionos saglabāsies rūpnieciskās apaļkoksnes neto eksportētāji.

Pēdējās divās desmitgadēs mežu platība Eiropas Savienībā palielinājās par aptuveni 10%, bet ES mežu pieaugošais fonds palielinājās par 30%. Paredzams, ka turpmākajās desmitgadēs meža pieaugošais fonds ANO/EEK reģionā turpinās stabili pieaugt. Tomēr ārpus ANO/EEK reģiona pasaules mežu krāja turpina samazināties.

Meža nozares

Eiropas Savienības meža nozares aptver virkni darbību, piemēram, kokzāgrūpniecību, kokapstrādes produktus, koka paneļus, mēbeļu ražošanu, celulozes, papīra un iepakojuma plātņu ražošanu, kā arī nozares, kurās celulozi izmanto dažādu atjaunojamo materiālu un citu preču ražošanai.

2018. gadā visā Eiropas Savienībā ar mežu saistītās nozarēs darbojās aptuveni 400 000 uzņēmumu. Šādi uzņēmumi veidoja aptuveni 20% no apstrādes rūpniecības uzņēmumiem visā Savienībā. Izņemot celulozes un papīra apakšnozari, kurai raksturīgi apjomradīti ietaupījumi, daudzās ar mežu saistītās nozarēs ir salīdzinoši liels skaits mazo un vidējo uzņēmumu (MVU). Kopējā bruto pievienotā vērtība, ko 2018. gadā radīja ES ar mežu saistītās nozares, bija 139 miljardi euro (7,1% no kopējās ES apstrādes rūpniecības). Šajās nozarēs ir nodarbināti aptuveni 3,1 miljons cilvēku (10,3% no ES apstrādes rūpniecības nozares).

Meža nozarē notiek būtiskas strukturālas pārmaiņas. Tās galvenokārt ir izraisījušas globālās sociālās un vides problēmas, tostarp nepieciešamība aizsargāt dabas kapitālu un samazināt vides degradāciju, vienlaikus nodrošinot preces un pakalpojumus pieaugošajam pasaules iedzīvotāju skaitam. Tehniskā attīstība paver jaunas iespējas aizstāt no meža iegūtos atjaunojamus materiālus un preces ar fosilajiem produktiem.

Pēdējā desmitgadē ir notikusi liela pāreja no lineārās ekonomikas (produktu ražošana, patēriņš un utilizācija) uz aprites ekonomiku, izmantojot ilgtspējīgu ražošanu un patēriņu, kas ļauj vairāk materiālu pārstrādāt un atkārtoti izmantot. Ņemot vērā, ka būvniecības nozare veido vairāk nekā trešdaļu no pasaules resursu patēriņa un ka ar būvniecības nozari ir cieši saistītas ar meža nozari, šī pati pāreja ir notikusi arī mežsaimniecības nozarē.

Paredzams, ka **pāreja uz aprites bioekonomiku, kas balstīta uz meža resursiem, samazinās spiedienu uz vidi visā produktu aprites ciklā un nodrošinās ilgtspējīgus un atjaunojamus biomateriālus**. Lai risinātu pielāgošanās klimata pārmaiņām un to seku mazināšanas, dabas resursu trūkuma un vides degradācijas problēmas, būs arvien vairāk jāpaļaujas uz dabā balstītiem risinājumiem, atjaunojamo enerģiju un materiāliem, kas būs jāizmanto ļoti efektīvi slēgtos materiālu ciklos (aprites princips).

Šajā kontekstā ar mežu saistītām nozarēm ir nozīmīga loma aprites bioekonomikas attīstībā, izstrādājot inovatīvus un atjaunojamus koksnes būvmateriālus, iepakojumu un biodegvielu. Paredzams, ka tas turpināsies visā nozarē un ka pētniecībai, izstrādei un inovācijai būs izšķiroša nozīme turpmāku ilgtspējīgu risinājumu un jaunu produktu izstrādē meža un aprites bioekonomikas vajadzībām.

Paredzams arī, ka **būvniecības nozarē pakāpeniski pieaugs koksnes materiālu izmantošana, aizstājot energoietilpīgākus un fosilākus materiālus, piemēram, betonu vai tēraudu**. Koksnes izstrādājumu izmantošana no ilgtspējīgi apsaimniekotiem mežiem palīdzēs samazināt ietekmi uz vidi, kas saistīta ar tradicionālajiem būvmateriāliem (t. i., enerģiju, ūdeni, atkritumiem), vienlaikus samazinot arī siltumnīcefekta gāzu emisijas, jo visā izstrādājuma aprites ciklā tiek uzkrāts ogleklis. Oglekļa uzkrāšana var pārsniegt pat izstrādājuma aprites ciklu, ja koksnes izstrādājumi pēc to kalpošanas laika beigām tiek pārstrādāti un atkārtoti izmantoti jaunu preču un konstrukciju ražošanā (aprites ekonomika).

Ilgspējīgu meža produktu tirgus perspektīvas pasaulē ir labvēlīgas, un pieprasījums ik gadu pieaug par 2-3%. Augošiem kokiem un meža produktiem ir izšķiroša nozīme pašreizējā globālajā pārejā no fosilajiem materiāliem uz atjaunojamiem un pārstrādājamiem materiāliem. Papildus šai nepieciešamajai pārejai pieprasījuma pieaugums ir saistīts ar māsaimniecību rīcībā esošo ienākumu pieaugumu pasaulē, iedzīvotāju novecošanos bagātajās valstīs (piemēram, Eiropas Savienībā, Japānā un Amerikas Savienotajās Valstīs) un dzīves līmeņa uzlabošanos, jo īpaši Ķīnā un jaunajos tirgos Āfrikas, Karību jūras un Klusā okeāna reģionā un Āzijas un Latīņamerikas reģionā.

Paredzams, ka zāgmateriālu ražošana visvairāk pieaugs Eiropas Savienībā. Tiek prognozēts, ka 2020.-2040. gadā Eiropas Savienība kļūs par arvien nozīmīgāku zāgmateriālu avotu pasaulē. No otras puses, tiek prognozēts, ka Ziemeļamerikā laika gaitā tiks saražota arvien mazāka daļa no kopējās UNECE un pasaules produkcijas.

Prognozes liecina, ka kopējais koksnes plātņu ražošanas apjoms pieaugs visos ANO/EEK apakšreģionos, izņemot Ziemeļameriku, kuras kopējais ražošanas apjoms saskaņā ar prognozēm salīdzinoši nemainīsies.

Celulozes un papīra nozares prognozes liecina par divām tendencēm UNECE reģionā līdz 2040. gadam. Avīžpapīra, iespiedpapīra un rakstāmpapīra segmentos turpinās samazināties ražošana un patēriņš, jo attīstās digitalizācija un citas tehnoloģijas. Tirgus celulozes, speciālā papīra un kartona segmenti turpina stabili augt līdz ar e-komercijas un ekonomikas izaugsmi.

Avots: UNECE un FAO (2021), Meža nozares perspektīvas pētījums 2020-2040. gadam.

Paredzams, ka inženierijas koka izstrādājumu un augstvērtīgu ilgmūžīgu koksnes materiālu un izstrādājumu projektēšana, izstrāde un ražošana pārsniegs vienkāršu zāgmateriālu (zāgmateriālu) ražošanu. Tas skaidrojams ar šādu materiālu un izstrādājumu labākajām mehāniskajām īpašībām un daudzpusību, kā arī ar to spēju ilgtermiņā uzkrāt oglekli.

Paredzams, ka aizvien lielāka nozīme būs arī reģenerētiem plātņu izstrādājumiem (koksnes paneļiem). Tie sastāv no mazākām koksnes šķiedrām un šķiedrām, kas pārveidotas plātņu izstrādājumos. Tos izmanto konstrukcijās, bet plaši izmanto arī mēbeļu ražošanā un iepakojuma ražošanā. Līdzīgi kā kokapstrādes nozarē, arī koksnes plātņu segmentā galvenā uzmanība tiks pievērsta augstākas pievienotās vērtības produktiem ar virsējā slāņa apdari (laminētas plātnes) izstrādei, kas aizstāj neapstrādātas skaidu plātnes. Tas ir tāpēc, ka šādiem izstrādājumiem ir labākas īpašības un izturība, kā arī ilgāka oglekļa uzglabāšanas potenciāls.

Pieprasījums pēc meža produktiem dažādos tirgus segmentos ir atšķirīgs. Jo īpaši celulozes un papīra tirgū notiek divējādas strukturālas pārmaiņas, kas, domājams, turpināsies. Pieprasījums pēc celulozes (atjaunojamās šķiedras) pieaug par aptuveni 3% gadā, bet pieprasījums pēc noteikta veida papīra, jo īpaši avīžpapīra, strauji samazinās, jo cilvēki vairāk ziņu lasa tiešsaistē vai mobilajās ierīcēs. No otras puses, globālā tiešsaistes tirdzniecība palielina pieprasījumu pēc atjaunojamā un pārstrādājamā iepakojuma. Audumu un higiēnas preču tirgus aug, jo pieaug ienākumi jaunajās tirgus ekonomikas valstīs un noveco iedzīvotāju skaits bagātajās valstīs.

Patērētāju vēlmes un izpratne mainās ne tikai attiecībā uz patēriņa preču vides un sociālo ilgtspēju, bet arī attiecībā uz mežu kā atpūtas un ekosistēmas pakalpojumu sniedzēju vērtību. Ekosistēmu pakalpojumiem var būt izšķiroša nozīme bioloģiskās daudzveidības palielināšanā un dzīvības saglabāšanā. Tajā pašā laikā tie rada mežsaimniekiem un mežu īpašniekiem tik ļoti vajadzīgo ienākumu pieaugumu.

Paredzams, ka globālā meža nozare kļūs sarežģītāka, jo to ietekmē arvien vairāk starpnozaru savstarpējo saikņu, piemēram, klimata pārmaiņu ietekme, enerģētikas politika un jauno tehnoloģiju attīstība, iespējamie kompromisi starp vides pakalpojumiem un koksnes izejvielu komerciālu izmantošanu, pieaugošā vides pakalpojumu nozīme, kā arī sabiedrības un politiskās intereses attiecībā uz bioekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju.

Liela apjoma meža produkti (kokmateriāli, šķelda, koksnes granulas, celulozes masa, iepakojuma kartons un papīrs) ir pasaules mēroga tirdzniecības preces ar likvīdiem un efektīviem starptautiskajiem tirgiem. Granulu un celulozes starptautiskos tūlītējās pārdošanas tirgus atbalsta atklāti tirgojami un kotēti riska ierobežošanas instrumenti, piemēram, nākotnes un iespēju līgumi.

Investīciju nepieciešamība

Tā kā valdībām arvien vairāk trūkst finansējuma un attīstības sadarbības izaugsmes iespējas ir ierobežotas, ilgtermiņa finansēšanas risinājumi arvien vairāk var balstīties uz privāto sektoru un instrumentiem, kas nodrošina pašpietiekamu finansējumu, piemēram, vides fondiem. Privātā sektora ieguldītāji ir galvenie ilgtermiņa primārā meža nozares finansējuma nodrošinātāji – gan kā sociālie ieguldītāji korporatīvās sociālās atbildības ietvaros, gan kā ietekmes ieguldītāji, kas meklē sociālo un finansiālo atdevi.

Saskaņā ar Globālās partnerības mežu un ainavu atjaunošanai datiem vairāk nekā 2 miljardiem hektāru pasaules atmežoto un degradēto ainavu ir potenciāls meža ainavu atjaunošanai. Nepārtraukta ainavu degradācija rada nopietnus šķēršļus nabadzības un bada izskaušanai un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai. Tā arī apgrūtina lauksaimnieku un vietējo kopienu pielāgošanos klimata pārmaiņām, kas palielina

konkurenci par ierobežotajiem dabas resursiem. Tas apdraud iztikas līdzekļus, labklājību, pārtikas, ūdens un energoapgādes drošību, mūsu dzīves vidi un dabiskās ekosistēmas.

Investīciju šķēršļi mežsaimniecības nozarē (dabas resursi)

Galvenās ekonomiskās problēmas un šķēršļi valsts politikas mērķu sasniegšanai ir šādi:

- finansējuma trūkums apmežošanai, mežu atjaunošanai un pielāgošanās pasākumiem klimata pārmaiņām;
- konkurējoši zemes izmantošanas veidi un ekosistēmu pakalpojumu tirgus trūkums vai nepietiekama attīstība.

Meža uzņēmumu relatīvi zemie neto ieņēmumi var negatīvi ietekmēt ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas īstenošanu. Tas jo īpaši varētu būt saistīts ar nepastāvīgiem koksnes tirgiem, klimata pārmaiņu negatīvo ietekmi un prasībām pēc stingrākām meža apsaimniekošanas sistēmām (t. i., dabai tuvām), kas ir reakcija uz pielāgošanos klimata pārmaiņām un jauniem stingrākiem vides un sociālajiem standartiem, tostarp sertifikāciju vai auditiem. **Ieņēmumus no apsaimniekotajiem mežiem Eiropā galvenokārt nodrošina kokmateriālu ražošana (vairāk nekā 80% no kopējiem ieņēmumiem), savukārt aptuveni 15% ienākumu gūst no ar koksni nesaistītiem meža produktiem un 2-3% – no ekosistēmu pakalpojumiem.**

Privātie investori saskaras ar vairākām problēmām, kas saistītas ar uzņēmējdarbības un politikas vidi dažās mērķa teritorijās, zināšanu trūkumu un spēju novērtēt ieguvumus un mazināt riskus, kā rezultātā investīciju situācijas nav optimālas.

Galvenie šķēršļi privātiem ieguldījumiem meža ainavu atjaunošanā jaunattīstības valstīs ir saistīti ar sliktu uzņēmējdarbības vidi, īpašumtiesību sadrumstalotību un vāju pārvaldības sistēmu. Šādi šķēršļi ietver augstus reālus un uztveramus riskus, kas saistīti ar politisko kontekstu, nedrošu zemes īpašumtiesībām, valūtu, sociālajiem un vides faktoriem un reputāciju. Tie parasti ir saistīti ar iekšzemes finansējuma trūkumu, parasti nelabvēlīgiem finansēšanas nosacījumiem un lielām sākotnējām izmaksām mežsaimniecības nozares investīciju projektiem.

Sadrumstalotas īpašumtiesības un mazais meža īpašumu lielums ir galvenie šķēršļi ilgtspējīgai meža apsaimniekošanai un ar to saistītiem ieguldījumiem. Kamēr valstij piederošie meži parasti tiek apsaimniekoti saskaņā ar politiskiem, sociāliem un uzņēmējdarbības mērķiem, privātajos mežos, jo īpaši maza mēroga mežu īpašumos, pastāv lielas apsaimniekošanas atšķirības. Sadrumstalotība bieži vien izraisa meža apsaimniekošanas ekonomisko neefektivitāti (augstākas mežizstrādes un darījumu izmaksas), kavē ieguldījumus ilgtspējīgā meža praksē un rada lielākas apsaimniekošanas problēmas, kas saistītas ar ekosistēmu pakalpojumu, tostarp savvaļas dzīvnieku, ūdens, atpūtas iespēju un augsnes aizsardzības, nodrošināšanu.

Citi galvenie globālie šķēršļi investīcijām ir šādi:

1. dominējošais zināšanu trūkums, lai identificētu un strukturētu finansējamus projektus, jo īpaši komerciāli dzīvotspējīgus meža ainavu atjaunošanas modeļus, tostarp vāja izpratne par to, kā gūt finansiālu atdevi no ieguldījumiem un kā paplašināt darbību, izmantojot īstenojamus ieguldījumus ar publiskā finansējuma atbalstu;
2. zinātnisko zināšanu trūkums par ainavu atjaunošanu, tostarp par dažādu sugu, jo īpaši lokāli pielāgotu sugu, atjaunošanas vērtību;
3. trūkst skaidrības par mežu plaša mēroga un daudzfunkcionālajiem ieguvumiem, kā arī standartizētu metriku un metožu trūkums, lai novērtētu un apmaksātu mežu sniegtos ekosistēmu pakalpojumus;
4. nekonsekventas ilgtspējas definīcijas un valdību un regulatīvo iestāžu labākās prakses vadlīniju trūkums, kas rada nenoteiktību un risku investoriem, atturot tos no iesaistīšanās meža projektos.

Tas viss nozīmē, ka meža aktīvu novērtēšana un ieguldījumi tajos, kā arī meža uzņēmumu un projektu uzticamības pārbaude ir sarežģīts, ilgstošs un dārgs process, kas attur nespecializētus privātos investorus no iesaistīšanās šajā nozarē.

Citi ierobežojumi, kas saistīti ar vispārējo ienākumu no ieguldījumiem gūšanu, ir saistīti ar ierobežotām iespējām izklūt no tirgus un nepietiekami attīstītiem tirgiem ekosistēmu pakalpojumu un ar koksnī nesaistītu meža produktu pārvēršanai naudā. Šie ierobežojumi ir šādi.

1. Ilgi ražošanas/rotācijas cikli: parasti jaunie meži nerada ievērojamas pozitīvas naudas plūsmas no koksnes pārdošanas, pirms investori vēlas izstāties. Tādējādi vēlamajā izstāšanās brīdī sākotnējam ieguldītājam vēl var nebūt stabila naudas ieņēmumu, bet gan tikai pastāvīgs aktīvs ar neskaidrām ieņēmumu perspektīvām.
2. Likvīdu tirdzniecības tirgu trūkums: ārpus Eiropas Savienības un jo īpaši augsta riska valstīs tirgū nav pietiekami daudz investoru, lai absorbētu pārdošanai paredzētos aktīvus, neietekmējot to cenu. Turklāt gadā notiek tikai daži darījumi un ir maz pieredzējušu investoru. Līdz ar to nav pārredzama meža aktīvu tirdzniecības tirgus, kas ļautu standartizēt cenas.
3. Trūkst tirgus un ir ierobežotas iespējas tirgot vērtīgas publiskā sektora preces un ārējās sekas, ko rada meži: piemēram, oglekļa, ūdens, bioloģiskās daudzveidības ārējās blakusietekmes un zaļās ainavas kā sabiedriskās vērtības.

Investīciju šķēršļi ES ar mežu saistītajām nozarēm

Eiropas Savienības meža nozares saskaras ar vairākām problēmām, kas saistītas ar globālo konkurenci, izejvielu piegādi, ilgtspējas prasībām, vides, atjaunojamās enerģijas un klimata politikas ambīcijām un mērķiem, izglītības vajadzībām, loģistiku un darbaspēka novecošanu. Šie šķēršļi ir aprakstīti ES meža nozaru plānā un ziņojumā par pētījumu par finansējuma pieejamības nosacījumiem ieguldījumiem bioloģiskajā rūpniecībā un zilajā ekonomikā. Turklāt galvenās problēmas, kas ietekmē nozares konkurētspēju un kas izklāstītas plānā, ir kopīgas mēbeļu rūpniecībai, kokapstrādes rūpniecībai, celulozes un papīra rūpniecībai un poligrāfijas nozarei. Šīs problēmas ir saistītas ar šādiem jautājumiem.

I. Izejvielu ieguve

ES iekšzemē iegūta rūpnieciskā koksne veido aptuveni 90% no koksnes, ko pārstrādā ES meža nozares, un tas atbilst aptuveni 45% no ES mežu gada pieauguma komerciāliem mērķiem pieejamos mežos.

Lai gan ES mežiem ir potenciāls piegādāt ilgtspējīgas koksnes izejvielas, lai apmierinātu pieaugošo pieprasījumu, **iekšējo koksnes piegādi ietekmē:**

1. nepietiekama informācija par meža resursiem (sugām, īpašībām, izmēriem), kas ir pieejama, lai pieņemtu pamatotus lēmumus vērtību ķēdēs;
2. samazinās nenozaģētas koksnes kvalitāte, dimensijas un pieejamība;
3. sadrumstalots mežu īpašumtiesiskais stāvoklis un attālināti mežu īpašnieki, kuriem nav spēju vai motivācijas apsaimniekot savus mežus un ražot koksni;
4. sarežģīti vides aizsardzības noteikumi un biomasas ilgtspējas kritēriji, kas netiek prasīti attiecībā uz citiem izejvielu veidiem, tādējādi nostādot nozari neizdevīgākā konkurences situācijā.

Atvērtu un efektīvu koksnes tirdzniecību ietekmē arī neparedzami eksporta ierobežojumi, tarifi un nodokļi. Šāda iejaukšanās tirgū palielina darījumu izmaksas un rada pārmērīgas tirgus svārstības, kas samazina ieguldījumus mežsaimniecības nozarē līdz līmenim, kas ir zemāks par labklājību maksimizējošo līdzsvara līmeni.

II. Konkurence ražotājiem ar labākām priekšrocībām un zemākām izmaksām

Papildus labākai resursu apgādei un zemākām darbaspēka izmaksām daži globālie konkurenti, kas izmanto līdzīgu tehnoloģiju līmeni, bieži gūst labumu no ražošanas un/vai eksporta subsīdijām un reti atbilst ES meža nozares sociālajiem un vides standartiem un intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzībai. Tas rada būtisku neizdevīgu situāciju ES produktiem, kuriem bieži vien tiek piemēroti tarifi arī citos tirgos. Šajā kontekstā tirdzniecības nolīgumi un attiecīgie instrumenti, lai kompensētu augstākus ES standartus, ir būtiski instrumenti šo problēmu risināšanai, lai nodrošinātu līdzvērtīgākus konkurences apstākļus pasaulē.

III. Resursu un energoefektivitāte un konkurējoši koksnes izmantošanas veidi

Bioekonomikā resursu efektivitāte un energoefektivitāte ietekmē arī ES meža nozaru konkurētspēju. Lai gan resursu izmantošanas efektivitāte nozarēs ir vairāk nekā pieņemamā līmenī, ir jāuzlabo meža inventarizācijas informācija par koksnes piedāvājumu un tirgus informācija par pieprasījumu pēc koksnes, koksnes materiāliem un izstrādājumiem, lai palielinātu tirgus pārredzamību un tādējādi arī darbības efektivitāti. Attiecībā uz energoefektivitāti Eiropas Savienības mežrūpniecības nozares lielu daļu enerģijas ražošanas procesā iegūst no pašu rūpnīcās pārstrādātās koksnes atlikumiem. Tomēr šajā nozarē iepirktā enerģija Eiropas Savienībā maksā divarpus reizes dārgāk nekā Amerikas Savienotajās Valstīs, kas subsidē enerģijas izmaksas. Ņemot vērā, ka Eiropas Savienībā ir maz izredžu būtiski samazināt enerģijas cenas, Eiropas mežrūpniecības nozares var ietaupīt enerģijas izmaksas tikai ar plašākiem ieguldījumiem procesu un energoefektivitātes paaugstināšanā un atjaunojamās enerģijas ražošanā no blakusproduktiem un atlikumiem.

IV. Uzlabota loģistika

Ir vajadzīga labāka loģistika izejvielu piegādei un produktu piegādei. Efektīvai koksnes ieguvei ir nepieciešamas sarežģītas iekārtas un kvalificēti operatori, kuru izmaksas palielina tas, ka daudzi meži ir sadrumstaloti un tiem ir slikta piekļuve šādām iekārtām un operatoriem. Ārpus meža infrastruktūra un transporta sistēmas rada ierobežojumus, piemēram, ierobežojumi un atšķirības starp dalībvalstīm attiecībā uz kravas automašīnu izmēriem un svara ierobežojumiem, kā arī neintegrētas transporta sistēmas. Dažus no šiem ierobežojumiem var pārvarēt, veicot ieguldījumus meža infrastruktūrā, videi draudzīgās kokmateriālu ieguves sistēmās, palielinot kapacitāti un uzlabojot komunikācijas (mobilo tālrunu tīkli, platjoslas interneta piekļuve u. c.), kā arī palielinot sadarbību starp mazajiem un mikrouzņēmumiem, kas nodarbojas ar koksnes ieguvi, lai atbalstītu loģistiku un veselības aizsardzību un drošību lauku, jo īpaši attālos apgabalos.

V. Strukturālā pielāgošanās

Lai nozares saglabātu konkurētspēju vietējā un pasaules mērogā, ir nepieciešama strukturāla pielāgošanās. Izņemot celulozes un papīra ražošanas nozari un daļu no koksnes plātņu un zāgmateriālu ražošanas apakšnozarēm, ar mežu saistītās nozares ir ļoti sadrumstalotas, un tajās darbojas daudzi MVU un mikrouzņēmumi. Mežrūpniecības nozares cieš no salīdzinoši augstām vienības izmaksām, jo tās nevar gūt labumu no apjomu radītiem ietaupījumiem, ko gūst lielāki konkurenti, vai no ievērojamām subsīdijām, ko to valdības piešķir dažiem ārvalstu konkurentiem. Mežsaimniecības nozares saskaras arī ar augstām finanšu izmaksām gan kapitāla ieguldījumu piesaistīšanai, gan darbības likviditātes nodrošināšanai.

VI. Izglītības, apmācības un prasmju vajadzības

Vajadzība pēc izglītības, apmācības un prasmēm, tostarp, lai saglabātu augstu darba ražīgumu un uzlabotu sociālos un darba standartus, attiecas uz visiem meža nozares apakšsektoriem. Tomēr visvairāk to trūkst mazos uzņēmumos un mikrouzņēmumos, kas nodarbojas ar koksnes ieguvī, kokapstrādi, mēbeļu ražošanu un poligrāfiju. Visās mežsaimniecības nozarēs ir vērojama darbaspēka novecošanās, ko bieži vien daļēji izraisa negatīvais nozares tēls un pieticīgais atalgojums, kas attur jauniešus, kurus var vairāk piesaistīt citas, vilinošākas karjeras. Turklāt meža īpašnieku novecošana un bieži vien to atrašanās pilsētās rada nepieciešamību pēc atbilstošas izglītības, apmācības un prasmju pilnveides. Turklāt jaunu un progresīvu tehnoloģiju ieviešana meža nozarē, visticamāk, radīs jaunas zināšanu ietilpīgas un augsto tehnoloģiju darbavietas, kas varētu piesaistīt jauno paaudzi un palīdzēt atjaunot nozares darbaspēku.

Galveno meža produktu tirgu darbība ir jutīga pret darījumu izmaksām un tirdzniecības šķēršļiem, piemēram, eksporta/importa nodokļiem un tarifiem. Tāpēc, ja galvenie meža produkti tiks iesaistīti ģeopolitiskās debatēs un cīņā par jaunu tirdzniecības barjeru un tarifu noteikšanu, tas visu mežsaimniecības nozari pakļaus ievērojamam tirgus riskam. Jaunie tirdzniecības šķēršļi vājinātu eksporta pieprasījumu pārpalikuma reģionos un, savukārt, vājinātu importa piedāvājumu deficīta reģionos.

Tirgus nepilnības

Principā atvērti konkurētspējīgi tirgi efektīvi sadala ierobežotos resursus, lai maksimizētu sociālo labklājību. Tomēr ir situācijas, kad tirgus nespēj sasniegt šo labklājību veicinošo konkurences līdzsvaru. Raksturīga tirgus nepilnība ir saistīta ar ārējiem faktoriem jeb blakusefektiem, kas var radīt ievērojamas izmaksas vai ieguvumus trešām personām, bet ko privātas grupas vai indivīdi neņem vērā, pieņemot lēmumus. Rezultātā privātie dalībnieki pārāk daudz iegulda darbībās ar negatīviem ārējiem faktoriem, nepietiekami – darbībās ar pozitīviem ārējiem faktoriem un pārāk maz – jau pastāvošo negatīvo ārējo faktoru mazināšanā.

Tirgus arī nespēj nodrošināt sabiedriskos labumus, kas nav konkurējoši un nav izslēdzami. Problēma ar sabiedriskajiem labumiem ir tā, ka neviens nevēlas par tiem maksāt, jo to priekšrocības var izmantot bez maksas. Līdz ar to privātie tirgi nespēj nodrošināt sabiedriskās preces, un tās parasti ir jānodrošina valdībām.

Dažkārt konkrēta produkta tirgus ir vājš vai arī tā vispār var nebūt. Tas var attiekties uz jauniem produktiem vai produktiem, par kuriem nepieciešams pārāk daudz informācijas, lai noskaidrotu to patieso vērtību. Informatīvā neefektivitāte bieži sastopama, īpaši attiecībā uz maziem uzņēmumiem, kuriem nav pieejami kredīti, jo tie nevar aizdevēji pierādīt savu darbības potenciālu.

Ir acīmredzams, ka mežsaimniecībā un plašākā meža nozarē ir vairākas būtiskas tirgus nepilnības, kas ierobežo ieguldījumus tādā līmenī, kas ir zemāks par labklājību maksimizējošu, konkurētspējīgu līdzsvaru. Tāpēc valsts intervencei, kas veicina ilgtspējīgus ieguldījumus nozarē, ir potenciāls radīt ievērojamus sociālos ieguvumus un papildināmību.

Mežsaimniecības primārajā sektorā tirgus nepilnības parasti ir saistītas ar sabiedriskajiem labumiem un ārējiem faktoriem, kas izraisa meža produktu un pakalpojumu nepietiekamu novērtēšanu.

Mežsaimniecības nozarēs tirgus nepilnības ir šādas.

- Publisko preču nodrošinājuma trūkums, veicinot/atbalstot zināšanu un inovāciju attīstību nozarē, ieviešot modernākās tehnoloģijas, kas noved pie ES digitālās pārveides un nosaka jaunus nozares standartus.
- Nespēja samazināt negatīvo ārējo ietekmi, ko rada fosilo un energoietilpīgo būvmateriālu un izstrādājumu (t. i., betona, tērauda)

ražošana un ar to saistītās siltumnīcefekta gāzu emisijas, dodot iespēju izstrādāt un/vai ieviest ilgmūžīgus atjaunojamus un aprites materiālus un izstrādājumus, kuru pamatā ir koksne. Atjaunojamie un cirkulārie materiāli un produkti ne tikai aizstāj fosilās enerģijas alternatīvas, bet arī ir kanāls, kas ļauj ilgtermiņā sekvestrēt iegūtajos koksnes produktos un biomateriālos uzkrāto CO₂.

– Atbalsta trūkums jaunām un/vai uzlabotām atjaunojamās enerģijas ražošanas jaudām un/vai energoefektivitātes pasākumiem, kas mazina negatīvo ārējo ietekmi uz vidi un sabiedrības veselību, tostarp izmantojot jaunus/ modernizētus efektīvākus notekūdeņu attīrīšanas procesus.

– Nepilnīgi izveidoti tirgi, kas rada neoptimālu investīciju situāciju iepakojuma nozarē, neļaujot ilgtspējīgai, pārstrādājama un atjaunojama iepakojuma ražošanai kļūt konkurētspējīgai attiecībā pret tradicionālajiem iepakojuma risinājumiem, kuru pamatā ir fosilie (t. i., plastmasas) materiāli.

Meža apakšnozarēs, kurās darbojas daudzi MVU, ir arī asimetriskas informācijas problēmas. MVU bieži vien trūkst ticamu pierādījumu un datu par to finanšu rezultātiem un spēju ieguldīt ilgtspējīgā izaugsmē, kas būtu nepieciešami, lai iegūtu taisnīgu piekļuvi kredītiem.

Investīciju trūkumi un publiskā finansējuma pamatojums

Lai sasniegtu globālos mērķus klimata pārmaiņu, bioloģiskās daudzveidības un zemes degradācijas jomā, pasaulei līdz 2050. gadam ir jānovērš 4,1 triljona ASV dolāru finansējuma trūkums dabas jomā.

Pašlaik aptuveni 133 miljardi ASV dolāru gadā tiek ieguldīti dabā un mežā balstītos risinājumos, no kuriem 86% ir publiskais finansējums un tikai 14% – privātais finansējums. Līdz 2050. gadam mežsaimniecībā, agromežsaimniecībā un dabas atjaunošanas projektos gadā būs nepieciešami ieguldījumi aptuveni 536 miljardu ASV dolāru apmērā.

Lai sasniegtu noteiktos meža ainavu atjaunošanas mērķus, ir nepieciešami ieguldījumi no 36 miljardiem līdz 49 miljardiem ASV dolāru gadā, kas veido gandrīz 10% no nepieciešamā kopējā klimata pārmaiņu finansējuma 350 līdz 640 miljardu ASV dolāru apmērā gadā. Piemēram, Pasaules meža finansējuma solījums⁵⁵ paredz no 2021. līdz 2025. gadam

piešķirt 12 miljardus ASV dolāru publiskā finansējuma (tostarp ES) un 7,2 miljardus ASV dolāru privātā finansējuma ar mežiem saistītam klimata finansējumam, lai finansētu mežu aizsardzību, atjaunošanu un ilgtspējīgu apsaimniekošanu.

Globālā mežu un ainavu atjaunošanas partnerība lēš, ka vairāk nekā 2 miljardiem hektāru pasaules atmežoto un degradēto ainavu ir potenciāls meža ainavu atjaunošanai. Starptautiskā sabiedrība ir izvirzījusi vērienīgus mērķus meža ainavu atjaunošanai, tostarp līdz 2030. gadam panākt zemes degradācijas neitralitāti (ilgtspējīgas attīstības mērķis 15.3), līdz 2020. gadam atjaunot 150 miljonus ha “Bonnas izaicinājuma” ietvaros un līdz 2030. gadam atjaunot 350 miljonus ha saskaņā ar Ņujorkas deklarāciju par mežiem. Eiropas Savienība izvirzīja vērienīgu mērķi līdz 2030. gadam iestādīt vēl 3 miljardus koku, lai vēl vairāk paplašinātu ES mežu platības un palielinātu mežu bioloģisko daudzveidību un to ekosistēmu pakalpojumus.

Lai gan nav zināms precīzs globālo ieguldījumu apjoms mežu atjaunošanā un ieaudzēšanā, ir skaidrs, ka pašreizējās saistības ir daudz mazākas par šo mērķu sasniegšanai nepieciešamajiem līdzekļiem. Atmežošanas un mežu degradācijas apturēšana apvienojumā ar ilgtspējīgas atjaunošanas, mežu atjaunošanas un apmežošanas pasākumiem, ko papildina ilgtspējīga mežu apsaimniekošana, nodrošina ekonomiskās attīstības iespējas, ļaujot ilgtspējīgi ražot un patērēt lauksaimniecības un meža produktus.

Iespējamie risinājumi ieguldījumu trūkumu novēršanai

Lai veicinātu ieguldījumus mežsaimniecībā, valsts sektors var veikt pasākumus, lai uzlabotu ieguldījumu vidi, uzlabojot pārvaldību, pārredzamību un infrastruktūru. Citi veidi, kā publiskais sektors var veicināt ilgtermiņa ieguldījumus ilgtspējīgā koksnes ražošanā, ietver informācijas bāzes par meža resursiem un finansēm stiprināšanu, atbalstu pētniecībai un attīstībai produktivitātes palielināšanai un atbilstošas infrastruktūras attīstīšanai, bioloģiskās daudzveidības kompensāciju un ekosistēmu pakalpojumu novērtēšanas mehānismus un shēmas.

Lai pārvarētu šķēršļus un mazinātu investīciju plaisu, ļoti svarīgs varētu būt jauktais finansējums, izmantojot publiskos fondus un daudzpusējās

attīstības bankas. Daudzpusējās attīstības bankas var veikt šādus pasākumus:

1. Veicināt ieguldījumus mežsaimniecības nozarē, samazinot ieguldījumu riskus. To var panākt ar garantijām, atbalstot publiskā un privātā sektora partnerības un piesaistot citus finansējuma avotus (publiskos un privātos), izmantojot publiskās bankas apstiprinājuma zīmogu, kas garantē augstu vides un sociālo standartu ievērošanu.

2. Uzlabot piekļuvi finansējumam un rentabilitāti:

- a. izstrādājot jaunus finanšu instrumentus, kas veicina ilgtermiņa ieguldījumus (atbilstoši meža projektu ekonomiskajam ilgumam);
- b. izstrādājot inovatīvus finansēšanas instrumentus un shēmas, kas uzlabo tirgus likviditāti (fondi);
- c. atalgojot sabiedrisko labumu sniegšanu (piemēram, maksājumi par ekosistēmu pakalpojumiem).

3. Novērst zināšanu trūkumus un samazināt uzticamības pārbaudes izmaksas, sniedzot konsultāciju pakalpojumus:

palīdzot standartizēt un uzlabot ekosistēmu pakalpojumu novērtēšanas un izmaksu un ieguvumu analīzes metodiku.

Lai kompensētu globāli augstās nozares ražošanas izmaksas, ES meža nozarēm būtu jāturpina integrēt un pieņemt “kaskādes” principu, kas ļautu Eiropas Savienībai efektīvāk izmantot koksnes krājumus, ņemot vērā pieaugošo pieprasījumu bioekonomikas un bioenerģijas jomā. Turklāt aprites veicināšana, uzlabojot koksnes reģenerācijas, atkārtotas izmantošanas un pārstrādes rādītājus, palielinātu vērtīgu izejvielu pieejamību. Tas jau notiek otrreizējo izejvielu reģenerācijas jomā celulozes un papīra rūpniecībai. Šajās nozarēs pārstrādes rādītāji Eiropas Savienībā vidēji sasniedz aptuveni 70%, kas ir tuvu ekonomiskajam optimumam.

Stratēģijas, kā pārvarēt augsto sadrumstalotības pakāpi ar mežu saistītās nozarēs, kurām raksturīgs liels skaits mazu uzņēmumu, ietver:

- 1. Koordinācijas uzlabošana vērtību ķēdēs, lai panāktu lielāku efektivitāti, izmantojot kooperatīvus, tīklu veidošanu un klasteru attīstību,

2. vairāk apmācīt darbiniekus nozarēs, kurās notiek nopietna strukturāla pielāgošanās un

3. nodrošināt piekļuvi finansējumam par konkurētspējīgām likmēm.

3. Valsts (publisko) banku ietekme

Meži ir daudzfunkcionālas ekosistēmas, kas ir būtiskas ainavu atjaunošanas, klimata pārmaiņu un bioloģiskās daudzveidības aizsardzības iniciatīvām. Tie sabiedrībai sniedz dažādus ekosistēmu pakalpojumus, tostarp ūdens plūsmas regulēšanu un plūdu kontroli, aizsardzību pret augsnes eroziju, oglekļa sekvestrāciju un uzkrāšanu, kā arī noturību pret klimata pārmaiņu ietekmi. Meža bioekonomikai ir būtiska nozīme Eiropas Zaļā kursa un ANO Ilgtspējīgas attīstības programmas 2030. gadam mērķu sasniegšanā.

Ilgtspējīgai meža apsaimniekošanai ir būtiska nozīme pašreizējā politikas jomā, ņemot vērā, ka ilgtspējības principi aptver visu meža apsaimniekošanas ciklu. Tā nodrošina līdzekļus, lai saglabātu un palielinātu ieguvumus videi, atjaunotu bioloģisko daudzveidību, uzlabotu ekosistēmu pakalpojumus un atbalstītu ilgtspējīgu atjaunojamo biomateriālu ražošanu aprites bioekonomikai un aizstātu fosilos materiālus ar atjaunojamiem energoresursiem.

Turpmāk izklāstītas dažas **mežsaimniecības nozares darbību pievienotās vērtības iezīmes, kas pamato valsts bankas iesaisti:**

– Ilgtspējīgas mežsaimniecības darbības ietver īpašas darbības, lai saglabātu un palielinātu ieguvumus videi, bioloģisko daudzveidību un ekosistēmu pakalpojumus. Šādas darbības veicina siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanu (piesaistot un uzglabājot oglekli kokos un augsnē), uzlabo ekosistēmu noturību pret klimata pārmaiņām un saglabā bioloģisko daudzveidību.

– Ilgtspējīga mežsaimniecība novērš atmežošanas un zemes degradācijas pamatcēloņus, demonstrējot aktīvas un ilgtspējīgas mežu apsaimniekošanas sociālekonomiskos un vides ieguvumus.

– Augoši, veselīgi un ilgtspējīgi apsaimniekoti meži nodrošina vērtīgu atjaunojamo resursu bāzi komercdarbībai uz meža resursiem balstītā bioekonomikā, kas ļauj ilgtermiņā uzkrāt oglekli ilgtspējīgos koksnes

materiālos un produktos. Tas nozīmē, ka ilgtspējīgas atjaunojamās šķiedras, materiāli, preces un enerģija aizstāj to neatjaunojamās fosilajiem avotiem iegūtos analogus. Aptuveni puse no mežu kopējās ietekmes uz klimata pārmaiņu mazināšanu tiek īstenota, izmantojot šo komerciālo aizvietošanas efektu.

– Meža bioekonomikai ir būtiska nozīme pašreizējā globālajā pārejā no fosilajiem materiāliem uz atjaunojamiem un pārstrādājamiem materiāliem. Papildus šai nepieciešamajai pārejai pieprasījuma pieaugumu rada mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu pieaugums pasaulē, iedzīvotāju novecošanās bagātajās valstīs (piemēram, Eiropas Savienībā, Japānā un Amerikas Savienotajās Valstīs), kā arī dzīves līmeņa uzlabošanās, jo īpaši Ķīnā un jaunajos tirgos Āfrikas, Karību jūras un Klusā okeāna reģionā un Āzijas un Latīņamerikas reģionā.

– Pārstrāde un atkārtota izmantošana ir būtiska meža produktu komerciālā aprites cikla daļa, un šā cikla beigās, ievērojot koksnes izmantošanas kaskādes principu, materiālu var izmantot atjaunojamās enerģijas ražošanai. Pārstrādes ciklos šķiedra tehniski nolietojas, tāpēc, lai saglabātu pārstrādātās šķiedras kvalitāti, ir nepieciešama neapstrādāta šķiedra. Dažos iepakojuma veidos higiēnas un/vai izturības apsvērumu dēļ ir nepieciešama arī pirmšķiedra, jo īpaši pārtikas, dzērienu un medikamentu iepakojumam.

– Mūsdienu meža nozare ir ļoti kapitālietilpīga un informācijas ietilpīga, un tai ir liels potenciāls izrādīties inovācijām jaunu produktu un risinājumu jomā, lai atbalstītu pāreju uz videi nekaitīgu ekonomiku. Pētniecības, izstrādes un inovācijas pasākumi ir vērsti uz pilnīgi jauniem lietojumiem un patēriņa precēm, piemēram, tekstilšķiedrām, pārstrādājamiem iepakojumiem, būvniecību (inženierijas izstrādājumi no koksnes) un akumulatoru risinājumiem, kas aizstāj to alternatīvas, kuras tiek ražotas no fosilajiem materiāliem.

Mežsaimniecības nozares darbības rada nodarbinātības iespējas iepriekšējā un nākamā posma vērtību ķēdēs – pakalpojumu sniedzēju, koksnes piegādes un loģistikas ķēdēs – ar ievērojamu papildu ietekmi uz vietējo lauku ekonomiku. Līdz ar to tās palīdz novērst teritoriālo

nevienlīdzību un veicina teritoriālo integrāciju, izmantojot lauku attīstību (uzlabota lauku apvidu ekonomiskā un sociālā attīstība).

Šajā kontekstā valsts banku intervences pasākumiem būtu jākoncentrējas uz tirgus nepilnību novēršanu un mazināšanu⁵⁸ un neoptimālu investīciju situāciju pārvarēšanu, lai nodrošinātu, ka klimatnoturīgi un bioloģiski daudzveidīgi meži turpina attīstīties. Tas stiprinās ilgtspējīgas apaļkoksnes un atjaunojamo šķiedru piegādi pakārtotajām apstrādes nozarēm.

Primārā sektora intervences pasākumiem būtu jākoncentrējas uz ilgtermiņa ieguldījumiem degradēto zemju atjaunošanā un sanācijā, lai cīnītos pret piekrastes eroziju un uzlabotu meža ekosistēmu bioloģisko daudzveidību, veselību un noturību. Ieguldījumiem vērtību ķēdē būtu jākoncentrējas uz atjaunojamo materiālu un bioenerģijas ilgtspējīgu ražošanu un atkārtotu izmantošanu, kā arī ar to saistīto pētniecību un inovāciju.

Valsts bankām ir daudz iespēju palīdzēt tautsaimniecībai, ja komercbankas nevēlas piedāvāt aizdevumus noteiktām sabiedrības grupām. Šāda privāto finansētāju nevēlēšanās bieži atspoguļo ieguldījumu risku, savukārt daudzpusējās attīstības bankas var piedāvāt finansējumu ar saprātīgiem nosacījumiem, kas var mazināt risku. Daudzpusējās attīstības bankas var palīdzēt īstenot projektu daudz ātrāk, nekā tas notiktu citādi, vai arī tās var uzlabot tā koncepciju un ietekmi.

Daudzpusējo attīstības banku sniegtā finansējuma noteikumi, nosacījumi un struktūra var ievērojami atšķirties no komerciāli pieejamiem produktiem. Labāku finansēšanas struktūru demonstrēšana var arī palīdzēt tirgus attīstībai. Daudzpusējo attīstības banku nosacījumi var ietvert inovatīvas iezīmes, kas ir jaunas konkrētajam tirgum. Tā kā meža nozares investīciju vajadzības ir ļoti atšķirīgas atkarībā no projekta lieluma un pozīcijas vērtību ķēdē, valsts bankas un daudzpusējās attīstības bankas parasti piedāvā pielāgotus finansēšanas produktus.

Publiskās bankas var piedāvāt finansējumu arī privātā sektora projektiem, tādējādi veicinot labākus rezultātus, ko nebūtu iespējams sasniegt tikai no komerciālo finansētāju puses. Šādi publisko banku piedāvājumi var ietvert stingrus aizsardzības pasākumus, palīdzību klientu zināšanu veidošanā, lielāku potenciālu tirgus izveidei.

Ilgospējīgi apsaimniekotām mežsaimniecības darbībām ir vērtīgi oglekļa un vides ieguvumi. Šādas darbības sekvestrē un uzglabā oglekli, vienlaikus uzlabojot augsnes ūdens aizturēšanas spēju, lai mazinātu augsnes eroziju un plūdus. Meži rada bagātīgas ekosistēmas un vidi, kas uzlabo savvaļas dzīvnieku populācijas un bioloģisko daudzveidību. Tā kā mežu klasteris ir ģeogrāfiski plašs, tas atbalsta nodarbinātību, ekonomiku un iztikas līdzekļus laukos un tādējādi veicina ekonomisko un sociālo kohēziju.

Jo īpaši meža apsaimniekošanas sākuma posmā, ar to saistītās mežizstrādes un loģistikas pakalpojumu jomā un mazapjoma pirmās pakāpes meža mehāniskās mežrūpniecības nozarē valsts banku un daudzpusējo attīstības banku finansējums var mazināt nepilnīgu tirgu un asimetriskas informācijas negatīvo ietekmi, kas kavē MVU un vidēja lieluma uzņēmumu piekļuvi kredītiem. Uz pētniecību, izstrādi un inovāciju orientētas mežsaimnieciskās darbības arī palīdz izstrādāt jaunas atjaunojamas šķiedras un materiālus, kas var aizstāt fosilos produktus. Attiecībā uz sabiedriskajiem labumiem veselīgi meži rada zaļās ainavas un uzlabo gaisa kvalitāti, kas sekmē sabiedrības veselību.

Priekšrocības sadarbībai ar valsts banku

Publiskā sektora aizdevumiem jābūt vēršotiem uz ieguldījumiem, kas atbalsta degradēto mežu, ainavu un citu ekosistēmu aizsardzību, saglabāšanu, atjaunošanu vai atjaunošanu, veicinot ilgtspējīgu mežu apsaimniekošanas praksi un integrētas ainavu pārvaldības pieejas. Paredzams, ka ilgtspējīgas mežu apsaimniekošanas un ainavu atjaunošanas programmas kļūs aizvien populārākas. Tas radīs darbavietas lauku ekonomikā, uzlabos iztikas līdzekļus, izmantojot koksni un ar koksni nesaistītus meža produktus, un uzlabos piekļuvi tirgum un vietējo ekosistēmu, ainavu un dabas resursu ilgtermiņa noturību un produktivitāti.

Meža atjaunošanai/mežizstrādei, ekosistēmu un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un atjaunošanai, tostarp degradēto (meža) zemju rekultivācijai, sanācijai un atjaunošanai, kā arī meža funkciju un ekosistēmu pakalpojumu uzlabošanai, jābūt mežsaimniecības nozares publiskā finansējuma pamatā. Publiskai intervencei būtu jāatbalsta

turpmāka meža platību paplašināšana un uzlabota meža apsaimniekošanas prakse, kas uzlabo mežu bioloģisko daudzveidību un to daudzveidīgos ekosistēmu pakalpojumus un palielina ilgtspējīgu atjaunojamo šķiedru un materiālu piedāvājumu (aprites) bioekonomikai.

Pastāv liels potenciāls un nepieciešamība pēc publiskiem ieguldījumiem, lai vēl vairāk uzlabotu ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas ekonomisko ilgtspēju, izstrādājot efektīvus ekosistēmu pakalpojumu novērtēšanas un monetārās vērtības noteikšanas mehānismus. Ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas pozitīvo vides un sociālo ārējo faktoru internalizācija meža apsaimniekošanas un uzņēmējdarbības plānos radītu papildu ar koksni nesaistītus ieņēmumus, kas būtu tieši saistīti ar meža daudzveidīgajām funkcijām, tādējādi atgriežot un atbalstot bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu aizsardzību, saglabāšanu un atjaunošanu. Valsts un privātajām meža organizācijām ir jādazāda savas uzņēmējdarbības stratēģijas un jāturpina pētīt jauni uzņēmējdarbības segmenti plašākā meža bioekonomikā, tostarp dabas resursu apsaimniekošana (piemēram, ūdens sateces baseini un ainavas) un ekosistēmu pakalpojumu sniegšana.

Paredzams, ka mežsaimniecības nozarei un līdz ar to arī publiskajam finansējumam radīsies investīciju iespējas, veicinot uz dabu balstītus risinājumus, lai nodrošinātu noturību pret klimata pārmaiņām. Finansējumu uz dabu balstītiem risinājumiem varētu piesaistīt, izmantojot inovatīvas finansēšanas pieejas un produktus saskaņā ar InvestEU, mērķtiecīgu atbalstu kohēzijas politikas programmās un atbalstu ieguldījumiem, ekoshēmām⁶² un konsultāciju pakalpojumiem saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku, kas ietver ievērojamus ES dalībvalstu ieguldījumus.

Ieviešot un pieņemot oglekļa lauksaimniecības koncepciju, Komisija veicinās jaunu uzņēmējdarbības modeli oglekļa piesaistei uz zemes. Tas ietvers finansiālus stimulus uz dabu balstītu risinājumu ieviešanai. Saskaņā ar ES meža stratēģiju 2030. gadam Komisija atzīst, ka meža īpašniekiem un apsaimniekotājiem ir vajadzīgi finansiāli stimuli, lai papildus koksnes un ar koksni nesaistītiem materiāliem un produktiem varētu nodrošināt arī ekosistēmu pakalpojumus, izmantojot meža aizsardzību un atjaunošanu, un palielināt savu mežu noturību, ieviešot

klimatam un bioloģiskajai daudzveidībai visdraudzīgāko meža apsaimniekošanas praksi.

ES Meža stratēģijas 2030. gadam mērķis ir veicināt publiskās un privātās maksājumu shēmas par ekosistēmu pakalpojumiem un meklēt iespējas šādu shēmu mērķu un rezultātu iekļaušanai ES finansējuma programmās. Stratēģija arī mudina ES dalībvalstis izveidot ekosistēmu pakalpojumu maksājumu shēmas meža īpašniekiem un apsaimniekotājiem, lai segtu izmaksas un iespējamus ienākumus, kas varētu rasties no kokmateriālu ražošanas sakarā ar stingrākām Eiropas Savienības klimata un bioloģiskās daudzveidības prasībām.

Publiskajam finansējumam būtu jākoncentrējas arī uz projektiem, kas izstrādā, ievieš un nodrošina uz tirgu balstītus risinājumus klimata pārmaiņu, vides un bioloģiskās daudzveidības jomā, tostarp uz dabu balstītus risinājumus un dabas kapitāla aktīvu pārvaldību, kas veicina dabas resursu ilgtspējīgu pārvaldību un saglabāšanu.

Publisko banku un daudzpusējo attīstības banku finansējums palielina nozares pievienoto vērtību. Tas atbalsta ieguldījumus, kas veicina ES un starptautisko saistību izpildi, lai līdz 2030. gadam apturētu mežu izušanu pasaulē. Tas arī atbalsta Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijā par cīņu pret pārtuksnešošanos noteikto zemes degradācijas neitralitātes mērķu un "Bonnas izaicinājuma" mērķa sasniegšanu, atjaunojot meža ainavas un ieviešot ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas praksi esošajās un jaunās meža zemēs.

Eiropas iekšienē publiskais finansējums varētu atbalstīt plašāku integrētu ainavu plānošanu un dabas resursu pārvaldību (meža ainavu atjaunošana), veicot ieguldījumus, kas vērsti uz degradēto mežu un citu degradētu un pamestu zemju apmežošanu, mežu atjaunošanu un dabisko atjaunošanu. Šim nolūkam būtu jāuzlabo starpnozaru sadarbība, tostarp izmantojot meža ainavu pārvaldību un stiprinot koordināciju starp ieinteresētajām personām no sabiedrības, vietējām kopienām un dažādām privātā sektora jomām, tostarp mežsaimniecības, lauksaimniecības, vides, ūdens un tūrisma jomām. Lai gan ES Meža stratēģijā 2030. gadam nav skaidri minēta meža ainavu atjaunošanas koncepcija, tās mērķis ir nodrošināt mežu atjaunošanu un ilgtspējīgas mežu apsaimniekošanas uzlabošanu, lai labāk pielāgotos klimata pārmaiņām un uzlabotu mežu noturību.

Ārpus Eiropas publiskais finansējums var būt vērsts uz sadarbības un kopienu mežu apsaimniekošanas paplašināšanu, lai cilvēki varētu tirgot meža produktus un gūt labumu no īpašumtiesību drošības. To var arī izmantot, lai radītu platformu sociālajām grupām, kuru viedoklis bieži netiek uzklauts, lai tās aktīvāk piedalītos lauku mežu programmu veidošanā un īstenošanā. Tas var veicināt vietējās partnerības, lai integrētu mežu atjaunošanu, ilgtspējīgu mežu apsaimniekošanu, agromežsaimniecību un mazo uzņēmumu darbību, kas var dot labumu ilgtspējīgai attīstībai un atbalstīt lauku kopienu ekonomisko izaugsmi.

Zemes degradācijas neitralizēšanas fonds

Zemes degradācijas neitralizēšanas fonds ir ieguldījumu fonds, kas atbalsta ANO Ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam un veicina zemes degradācijas problēmas risināšanu un zemes degradācijas neitralitātes sasniegšanu līdz 2030. gadam. Fonda ieguldījumu stratēģija ir balstīta uz vienu konkrētu ANO ilgtspējīgas attīstības mērķi (15.3.).

Fonds iegulda līdzekļus ilgtspējīgā zemes apsaimniekošanā un atjaunošanā, galveno uzmanību pievēršot ilgtspējīgas mežsaimniecības un agromežsaimniecības projektiem, tostarp meliorācijai un uzlabotai meža/zemes apsaimniekošanas praksei.

Nozīmīga loma lauku ekonomikas attīstībā nākamajā desmitgadē būs ar mežu nesaistītai bioekonomikai, tostarp ekotūrismam, ar koksni nesaistītu meža produktu ražošanai un dažādu meža ekosistēmu funkciju un pakalpojumu novērtēšanai un pārvēršanai naudas izteiksmē. Šajā kontekstā, lai sasniegtu Eiropas Savienības klimata un bioloģiskās daudzveidības mērķus 2030. gadam, būtiska nozīme būs turpmākai nozares pētniecībai, inovācijai un attīstībai un reaģēšanai uz pašreizējām problēmām, vienlaikus turpinot attīstīt prasmes un spējas un dodot cilvēkiem iespēju sniegt ieguldījumu ilgtspējīgas uz mežu balstītas bioekonomikas veidošanā.

Veicinot ilgtspējīgu mežu apsaimniekošanu un daudzu ekosistēmu pakalpojumu un funkciju nodrošināšanu, no vienas puses, un atjaunojamo un pārstrādājamo bioloģisko materiālu un produktu,

biodegvielas un atjaunojamās enerģijas ilgtspējīgu ražošanu, no otras puses, meža bioekonomikai arī turpmāk būs būtiska nozīme konkurētspējīgas aprites bioekonomikas attīstībā. Tādējādi šī nozare ir gatava sniegt ieguldījumu ES un globālo klimata un bioloģiskās daudzveidības mērķu, tostarp ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu, sasniegšanā.

Meža bioekonomika virzās uz cirkulārāku un daudzveidīgāku pakalpojumu un produktu klāstu. Tas tiks panākts, uzlabojot meža funkciju un tā ekosistēmas pakalpojumu, tostarp bioloģiskās daudzveidības, novērtēšanu un izmantojot efektīvus, lietderīgus un inovatīvus ilgtspējīgus risinājumus, kas vērsti uz atjaunojamiem biomateriāliem un produktiem ar augstāku pievienoto vērtību (bioplastmasas, biokompozīti, biotekstils).

Nozarē arī turpmāk tiks ievēroti meža apsaimniekošanas un biomateriālu ražošanas ilgtspējības principi. Tā turpinās veicināt koksnes kaskādes principu un aprites ekonomikas pieeju, lai aizstātu materiālus un produktus, kuru pamatā ir fosilā enerģija un kuri rada daudz oglekļa dioksīda.

Prioritāte būs koksnes izmantošana ilgmūžīgu aprites materiālu un produktu ražošanai (kokapstrādes rūpniecība), kam sekos īslaicīgas lietošanas koksnes produkti un materiāli (piemēram, celulozes un papīra rūpniecības ražojumi) un ilgtspējīgi iegūtas koksnes izmantošana būvniecības nozarē.

Paredzams, ka uz mežu balstīta bioekonomika vēl vairāk nostiprinās atjaunojamo biomateriālu, produktu un pakalpojumu ilgtspējīgu nodrošinājumu, kā arī blakusproduktu plūsmu vērtību radošo pārveidi šķiedrās, materiālos, ķīmiskajās vielās un bioenerģijā. Ilgtspējīgi ražojot inovatīvus atjaunojamus koksnes materiālus un produktus, mežsaimniecības nozare palīdzēs ieviest biokomponentu risinājumus arī citās nozarēs.

Nozarei ir arī liels potenciāls risināt tādas būtiskas sabiedrības problēmas kā plastmasas atkritumi un piesārņojums. Tā var sniegt ieguldījumu, aizstājot plastmasas iepakojumā un pārtikas loģistikā ar alternatīviem ilgtspējīgiem un atjaunojamiem bioloģiskiem materiāliem, novēršot negatīvo ietekmi uz vidi.

Piemēram, sagaidāms, ka celulozes un papīra nozare, kas pārorientējas no biroja un iespaidpapīra uz higiēnas un iepakojuma produktiem, turpinās attīstīt jaunus un inovatīvus bioizstrādājumus un materiālus. Ieguldījumi un uzņēmumi, kas darbojas aprites bioekonomikā, kuras pamatā ir meži, pašlaik saskaras ar problēmām, lai piekļūtu privātajam kapitālam. Finansējuma trūkums ir acīmredzams bioloģiskās rūpniecības projektos, kad tiek palielināts to apjoms no izmēģinājuma līdz demonstrējumu iekārtām un no demonstrējumu līdz paraugprojektiem/ pirmajiem šāda veida un rūpnieciska mēroga projektiem.

Publiskais finansējums varētu radīt būtisku pievienoto vērtību, sniedzot agrīnu atbalstu šādiem projektiem, garantējot augstus vides un sociālos standartus un mazinot darbības risku. Pozitīvais signāls tirgum palīdzētu piesaistīt papildu finansējumu no privātiem investoriem.

Nemot vērā vērienīgos vides, klimata un bioloģiskās daudzveidības mērķus, kas noteikti ES Meža stratēģijā 2030. gadam, **inovācija būs galvenais virzītājspēks meža bioekonomikas attīstībai**. Paredzams, ka meža nozares turpinās uzlabot ilgtspējīgu un inovatīvu materiālu, produktu un pakalpojumu ražošanu, jo īpaši tādu koksnes materiālu un produktu ražošanu, kuriem ir ilgāks saimnieciskās darbības laiks un oglekļa uzglabāšanas potenciāls, lai apmierinātu pieaugošo pieprasījumu pēc atjaunojamiem un ilgtspējīgiem materiāliem un produktiem, kas aizstās to analogus no fosilajiem avotiem.

Aprites ekonomikas kontekstā resursu efektivitātei būs svarīga loma atkritumu samazināšanā, reģenerējot koksnes šķiedru (no pārstrādes) un koksnes un papīra atlikumus (būvniecības nozarē, paletēs, mēbelēs un iepakojumā), lai tos tālāk atkārtoti izmantotu ražošanas procesā.

Nemot vērā vērienīgos vides, klimata un bioloģiskās daudzveidības mērķus, kas noteikti ES Meža stratēģijā 2030. gadam, inovācija būs galvenais virzītājspēks meža bioekonomikas attīstībai.

Paredzams, ka meža nozares turpinās uzlabot ilgtspējīgu un inovatīvu materiālu, produktu un pakalpojumu ražošanu, jo īpaši tādu koksnes materiālu un produktu ražošanu, kuriem ir ilgāks saimnieciskās darbības laiks un oglekļa uzglabāšanas potenciāls, lai apmierinātu pieaugošo pieprasījumu pēc atjaunojamiem un ilgtspējīgiem materiāliem un produktiem, kas aizstās to analogus no fosilajiem avotiem.

Aprites ekonomikas kontekstā resursu efektivitātei būs svarīga loma atkritumu samazināšanā, reģenerējot koksnes šķiedru (no pārstrādes) un koksnes un papīra atlikumus (būvniecības nozarē, paletēs, mēbelēs un iepakojumā), lai tos tālāk atkārtoti izmantotu ražošanas procesā.

Ilgspējīga mežu apsaimniekošana ir visaptveroša pieeja, lai nodrošinātu mežu ekosistēmu pakalpojumu pareizu darbību un lauku iedzīvotāju dzīves kvalitāti, ilgtspējīgi ražojot atjaunojamās izejvielas un sniedzot ekosistēmu pakalpojumus. Ilgtspējīga mežu apsaimniekošana nodrošina mežu augšanu un noturību, vienlaikus uzlabojot to spēju nodrošināt daudzveidīgas funkcijas un ekosistēmu pakalpojumus.

Ilgspējīga mežu apsaimniekošana arī veicina mežu un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu nākamajām paaudzēm un uzlabo ekosistēmu noturību pret dabas apdraudējumiem un klimata pārmaiņām.

Ilgspējīga mežu apsaimniekošana tiek īstenota saskaņā ar iepriekš noteiktiem apsaimniekošanas mērķiem, kas ir balstīti uz konkrētiem vietējiem apstākļiem un klimatiskajiem apstākļiem.

Ilgspējīgā mežu apsaimniekošanā ievēro šādus mērķus:

- meža resursu saglabāšana un uzlabošana: ieguldījums globālajos oglekļa ciklos
- meža ekosistēmas veselības un dzīvotspējas saglabāšana
- meža produktīvo funkciju saglabāšana un veicināšana
- meža ekosistēmu bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, saglabāšana un atbilstoša palielināšana
- meža apsaimniekošanas aizsargfunkciju saglabāšana un uzlabošana – citu sociālekonomisko funkciju un apstākļu saglabāšana.

Ilgspējīga meža apsaimniekošana ietver kompleksu mežsaimniecisko darbību un mežsaimniecisko darbu kopumu, ar kuru palīdzību meži tiek aktīvi apsaimniekoti visā to augšanas ciklā, sākot no meža ieaudzēšanas līdz galīgajai ciršanai un atjaunošanai, tostarp ar to saistītās veicinošās darbības (piemēram, infrastruktūras attīstība, plānošanas un uzraudzības instrumenti un sistēmas).

Ilgspējīga meža apsaimniekošana vērsta uz tādu meža apsaimniekošanu, kas nodrošina maksimālu meža strukturālo stabilitāti, samazina augsnes

degradāciju, līdz minimumam samazina koku un stādu bojājumus, respektē bioloģisko daudzveidību un vērtīgos biotopus, kā arī nodrošina koku izplatību telpā un laikā, veicot retināšanas un atjaunošanas cirtes.

Ilgspējīga mežsaimniecība palīdz mazināt mežaudžu pārslogotību, likvidēt nevēlamas svešzemju vai invazīvās sugas un mazināt meža struktūras nelīdzsvarotību. Retinot atsevišķus kokus, tiek samazināta konkurence par saules gaismu, ūdeni un barības vielām, kas palīdz atlikušajiem kokiem saglabāt veselību un augt ātrāk. Tas nodrošina arī lielāku mežu noturību pret dabas apdraudējumu riskiem, piemēram, vējgāzēm vai meža ugunsgrēkiem, jo tiek uzlabots koku izvietojums un likvidēts viegli uzliesmojošais zemsedze. Meža atjaunošanas cikla beigās atjaunošanas cirte (galīgā mežizstrāde) nodrošina piemērotus apstākļus jaunu mežu ieaudzēšanai dabiskā veidā (no sēklām vai dzinumiem), mākslīgi (stādot) vai kombinējot šos faktorus. Ilgtspējīga meža apsaimniekošana turpinās arī jaunajā meža ciklā.

Ilgspējīga meža apsaimniekošana ir ideāls līdzeklis efektīvai un nepārtrauktai atjaunojamo koksnes izejvielu ražošanai un izmantošanai bioekonomikā un lauku ekonomikā. Vienlaikus tā arī nodrošina mežu nepārtrauktību (augšanu un noturību) un to funkcijas (ekosistēmu pakalpojumus un bioloģisko daudzveidību), izmantojot dabisko vai mākslīgo atjaunošanos. Tādējādi ilgtspējīga mežu apsaimniekošana nodrošina klimata, vides, bioloģiskās daudzveidības un sociālekonomisko mērķu un uzdevumu izpildi.

=====

Eiropas Investīciju bankas finansējuma aspekti meža nozarei

Meža nozare piedāvā ideālas ieguldījumu iespējas klimata pārmaiņu mazināšanas (oglekļa dioksīda piesaistīšana) un pielāgošanās (“noturības uzlabošanas”) pasākumiem. Tā arī palīdz izstrādāt jaunas tehnoloģijas un piedāvā citus risinājumus, lai ražotu un izmantotu vairāk atjaunojamu produktu.

Meži ir dabiski oglekļa piesaistītāji un galvenais instruments cīņā pret klimata pārmaiņām. Koki un to sakņu sistēmas piesaista un uzkrāj oglekli, un iegūtie koksnes produkti nodrošina oglekļa uzkrāšanu ilgtermiņā.

Mežiem ir liela nozīme arī adaptācijā klimata pārmaiņām, jo, stabilizējot augsni un uzlabojot ūdens aizturi, tie samazina erozijas, zemes nogruvumu un plūdu risku. Mežsaimniecības nozare veicina produktivitāti un veselīgu izaugsmi ilgtspējīgi apsaimniekotos mežos. Pastāv arī centieni atvēlēt daļu mežu saglabāšanas mērķiem, jo īpaši apdraudētās teritorijās.

Papildus koksnes ražošanai meži, jo īpaši vecie meži, sniedz arī virkni citu labumu, piemēram, ir dzīvotnes savvaļas dzīvniekiem un augiem, atpūtas iespējas ģimenēm un daudz produktu, piemēram, malku, ogas un sēnes. Agromežsaimniecības sistēmas ir nozīmīgs pārtikas nodrošinājuma avots.

Pēdējās desmitgadēs ir palielinājies mežu postījumu skaits, ko rada dabas katastrofas un klimata pārmaiņas. Meža ugunsgrēki, vētras, kaitēkļu un slimību uzliesmojumi, plaši sausuma periodi un pārtuksnešošanās ir kaitējuši meža veselībai, bojājot kokus un radot citas ekosistēmas problēmas.

Mežiem ir kaitējusi arī cilvēku darbība. Iedzīvotāju skaita pieaugums pasaulē, pilsētu paplašināšanās, infrastruktūras attīstība un neilgtspējīga prakse ir izraisījusi plašu atmežošanas procesu un mežu degradāciju.

Atmežošanas un ekosistēmu degradācijas apturēšana, izmantojot ilgtspējīgu apsaimniekošanu, palīdz ekonomiskajai attīstībai un nodrošina, ka lauksaimniecības un meža produktu ražošana un patēriņš ir ilgtspējīgi.

Ilgtspējīga attīstība un ekonomikas izaugsme

Eiropas Investīciju bankas kā publiskas bankas loma mežsaimniecības nozarē ir palīdzēt novērst ieguldījumu nepietiekamību, kas raksturīgi uz mežu balstītai bioekonomikai. Šādā veidā EIB palīdz aizsargāt mežus un uz mežsaimniecībā balstītu ekonomiku. Atbalstot dažādus meža projektus, Bankai ir vadošā loma Parīzes nolīguma un ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu atbalstīšanā.

Banka arī uzlabo sociālo un ekonomisko kohēziju, jo īpaši lauku apvidos, kur meža nozare ir iesakņojusies. Mūsu mežsaimniecības darbības rada ieņēmumus un darbavietas, sniedzot ievērojamu labumu vietējai ekonomikai. Nozare palīdz novērst ģeogrāfisko nevienlīdzību un veicina integrētu teritoriālo attīstību.

Mežsaimniecības ilgtspējīga darbība ietver īpašas aktivitātes, lai saglabātu un palielinātu ieguvumus videi, bioloģisko daudzveidību un ekosistēmu pakalpojumus, kā arī ilgtspējīgu atjaunojamo biomateriālu ražošanu. Šim atbalstam ir būtiska nozīme globālajā pārejā no oglekļa ietilpīgiem materiāliem uz atjaunojamiem un pārstrādājamiem produktiem.

Veselīgi un ilgtspējīgi apsaimniekoti meži nodrošina vērtīgus atjaunojamus produktus nozarē strādājošajiem uzņēmumiem. Uzņēmumi veicina oglekļa ilgtermiņa uzglabāšanu, ražojot tādus produktus kā zāgmateriāli un koka paneļi, kā arī aizstājot fosilā kurināmā materiālus, piemēram, tēraudu, betonu un plastmasu, ar atjaunojamo kokšķiedru un citiem materiāliem. Šis aizstāšanas efekts veido aptuveni pusi no mežsaimniecības nozares ietekmes uz klimata pārmaiņu mazināšanu.

Mežsaimniecības finansējuma ietekme

Vairāk nekā 40 gadus aizdevumus šai nozarei izsniedz EIB grupa, ko veido Eiropas Investīciju banka un Eiropas Investīciju fonds, ir uzkrājusi plašu pieredzi mežsaimniecības operācijās.

Bankas darbs pēdējos desmit gados:

- Aizdevumi mežsaimniecības nozarei aptuveni 15 miljardu eiro apmērā, uzlabojot bankas kā viena no lielākajām finansētājām šajā nozarē.
- Vairāk nekā 3 miljonu hektāru degradēto ainavu uzlabošana, izmantojot ilgtspējīgu mežu apsaimniekošanu.
- vairāk nekā 1,3 miljardu eiro finansējuma piešķiršana ES projektiem, kuru mērķis ir katastrofu novēršana, gatavība tām, reaģēšana uz tām un to seku likvidēšana.

– Piešķirot aptuveni 220 miljonus eiro privātā kapitāla un riska kapitāla fondiem Eiropas Savienībā un ārpus tās, kas paredzēti ilgtspējīgai mežu un zemes apsaimniekošanai un zemes degradācijas un atmežošanas izraisīto emisiju samazināšanai.

Šie fondi palīdzēja mobilizēt vairāk nekā 1,5 miljardus eiro privātu un valsts ieguldījumu aptuveni 600 000 hektāru zemes atjaunošanas projektos un aptuveni 30 000 hektāru mežu un dabisko biotopu, kas iekļauti dabas aizsardzības projektos.

Bankas ilgtermiņa finansējums meža nozarē palīdz mobilizēt privāto finansējumu visā pasaulē. Bankas darbs ir vērsts uz tirgus nepilnību novēršanu un sliktas investīciju situācijas pārvarēšanu.

Tirgi pilnībā nenovērtē mežsaimniecības nozares vides, klimata un sociālos ieguvumus vai tās finansiālo atdevi. Tāpēc ieguldījumi mežsaimniecībā joprojām būtu zem līmeņa, kas maksimāli palielina sociālo labklājību, ja nebūtu atbalsta no publiskām institūcijām, piemēram, Eiropas Investīciju bankas. Bankas ilgtermiņa finansējums veicina šos ieguldījumus, lai stiprinātu mežu vērtīgo oglekļa un vides ietekmi, kā arī ilgtspējīgas apaļkoksnes un atjaunojamās šķiedras piedāvājumu, kas izmantojams dažādu patēriņa preču un materiālu klāstā. Tas rada augstu ekonomisko atdevi ne tikai visai vērtību ķēdei, bet arī sabiedrībai kopumā.

Mēs nodrošinām, ka mūsu mežsaimniecības projekti rada pozitīvus vides, sociālos un ekonomiskos ieguvumus saskaņā ar mūsu vides un sociālo politiku, dzimumu līdztiesības stratēģiju un vides un ekonomikas politiku atbilstoši sociālajai politikai. Lauku kopienu iztika ir lielā mērā atkarīga no ekosistēmu pakalpojumiem, tāpēc EIB grupa ir īpaši ieinteresēta atbalstīt ar dabu saistītas darbības, kas palīdz vietējām kopienām, sievietēm un pamatiedzīvotāju grupām. Bankas darbs uzlabo cilvēku dzīvi, nodrošinot ilgtspējīgu koksnes un citu meža produktu ražošanu, uzlabojot piekļuvi tirgum un vietējo ekosistēmu ilgtermiņa produktivitāti.

EIB kreditēšana meža nozarē ir balstīta uz vērtību ķēdes pieeju. Darbs primārajā sektorā ir vērsts uz ilgtermiņa ieguldījumiem degradēto zemju atjaunošanā un rekultivācijā, piekrastes erozijas apkarošanā un mežu bioloģiskās daudzveidības, veselības un noturības uzlabošanā.

Ieguldījumi meža nozarēs ir vērsti uz atjaunojamo materiālu un bioenerģijas ilgtspējīgu ražošanu un cirkulāru izmantošanu, tostarp pētniecību un inovāciju.

Parīzes vienošanās un Klimata bankas Ceļvedis

Izmantojot Klimata bankas Ceļvedi, Eiropas Investīciju banka stiprina atbalstu ilgtermiņa ieguldījumiem mežsaimniecības nozarē, galveno uzmanību pievēršot vides aizsardzībai, dabas saglabāšanai un ilgtspējīgai biomateriālu ražošanai un bioenerģijai

Bankas finansējums mežsaimniecībai ir vērsts uz:

- apmežošanu, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, ekosistēmu atjaunošanu un meža funkciju uzlabošanu;
- uz dabu balstītiem risinājumiem un dabas kapitāla pārvaldību, kas veicina ilgtspējīgu praksi;
- ilgtspējīgas atjaunojamās šķiedras un materiālu piegādei.

Finansējot šo nozari, Eiropas Investīciju banka veicina arī inovācijas un konkurētspēju, sekmējot ilgtspējības un aprites principus, kas stiprina atjaunojamo materiālu izstrādi, ražošanu un izmantošanu un samazina fosilā kurināmā izmantošanu. Prioritāte tiek piešķirta ieguldījumiem nozarēs, kurās koksni izmanto ilgtermiņa aprites materiālu un produktu ražošanai, kam seko īstermiņa koksnes produkti un materiāli celulozes un papīra rūpniecībā, kā arī ilgtspējīgi iegūtas koksnes izmantošana būvniecības nozarē.

Perspektīvās ieguldījumu jomas ir šādas:

- inženiertehnisko koksnes izstrādājumu un augstvērtīgu ilgtermiņa koksnes materiālu izstrāde;
- resursefektīvas darbības, kam ir svarīga nozīme meža bioekonomikā, piemēram, koksnes šķiedras reģenerācija no pārstrādes un otrreizēji pārstrādātas koksnes un papīra otrreizēja izmantošana būvniecības nozarē, paletes, mēbeles un iepakojums;

– digitalizācija un inovācijas.

Kā Eiropas Investīciju banka finansē projektus

Investīciju vajadzības mežsaimniecības nozarē ir ļoti atšķirīgas atkarībā no projekta veida vai uzņēmuma. Eiropas Investīciju banka piedāvā plašu finansējuma klāstu, tostarp liela apjoma aizdevumus, aizdevumus citām finanšu iestādēm, lai atbalstītu mazos un vidējos uzņēmumus, aizdevumu un dotāciju apvienojumu, aizdevumu garantijas (piemēram, mazajiem lauksaimniekiem) un pašu kapitāla finansējumu.

Klimata pratības obligācijas

Mūsu klimata pratības obligācijas atbalsta atjaunojamās enerģijas un energoefektivitātes projektus. Pirmo obligāciju par klimata pārmaiņām Banka emitēja 2007. gadā.

Bankas finansētie meža nozares projekti var veicināt atjaunojamās enerģijas ražošanu, energoefektivitātes paaugstināšanu un pētniecību un attīstību. Tā kā šie projekti samazina siltumnīcefekta gāzu emisijas, tie ir tiesīgi saņemt klimata apziņas obligāciju finansējumu. Tipiski projekti var ietvert rūpniecisko iekārtu modernizāciju, lai pievienotu biomasu, vai reģenerācijas katlus un citas rezerves iekārtas, kas ļauj ietaupīt enerģiju.

Ilgspējas pratības obligācijas

Bankas Ilgtspējas pratības obligācijas atbalsta vides un sociālās ilgtspējas projektus. Kopš 2021. gada šīs obligācijas ir palīdzējušas bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu pakalpojumu atjaunošanas projektiem, kas jo īpaši veicina ANO 15. ilgtspējīgas attīstības mērķa ("Life on land") sasniegšanu.

Konsultāciju pakalpojumi

Mūsu konsultāciju darbinieki palīdz sekmīgi veikt ieguldījumus Eiropas Savienībā un ārpus tās. Banka papildina savu finansējumu

mežsaimniecības nozarē ar pielāgotu tehnisko palīdzību, lai palīdzētu klientiem sagatavot un īstenot projektus.

InvestEU konsultāciju centrs ir viena no svarīgākajām konsultāciju programmām Eiropas Savienībā. Tas ir centrālais kontaktpunkts uzņēmumiem un finanšu iestādēm, kas meklē palīdzību projekta meklēšanā un izstrādē. InvestEU konsultāciju centrs, ko pārvalda Eiropas Komisija, palīdz šajās InvestEU prioritārajās jomās:

- ilgtspējīga infrastruktūra; – pētniecība, inovācija un digitalizācija;
- mazie un vidējie uzņēmumi;
- sociālie ieguldījumi un prasmes.

EIB darbojas kā galvenais konsultatīvais partneris InvestEU konsultāciju centrā, sniedzot konsultatīvu atbalstu visās četrās politikas prioritātēs, kā arī dažās starpnozaru darbībās. Publiskie un privātie projektu īstenotāji mežsaimniecības nozarēs var pieprasīt tehnisko palīdzību no InvestEU konsultāciju centra. Projektu konsultāciju, zināšanu veidošanas un tirgus attīstības pakalpojumus var sniegt bioekonomikas, vides un dabas resursu, aprites ekonomikas, dabas kapitāla un ekosistēmu atjaunošanas jomās.